



**R. P. Antonii De Escobar Et Mendoza, Vallisoletani,
Societatis Iesv Theologi, Vniversæ Theologiæ Moralis,
Receptiores Absqve Lite Sententiæ nec-non
Problematicæ Disquisitiones ... Volumen ...**

Ivstitia Et, Ivs. Sex Libris totidem Tractatus appono, nempe de rerum
Dominio, de Restitutione, de Contractibus Gratuitis, de Contractibus
Onerosis, de Contractibus Fortunæ, de Contractibus Adminicularis, de
Quasi-Contractibus, & nonnullis Innominatis

Escobar y Mendoza, Antonio de
Lugduni, 1663

Cap. 8. Circa emptionem, & venditionem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-80681](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-80681)

172 Theologiae Moralis Lib. XXXIX.

taxa lgeis eximi, vt sic ad adducendum triticum, quo Prouincijs huius Regni indigentibus subueniatur, excitentur. Ne quidem hoc privilegium exteris solum est concessum. Nam si indigere per mare triticum asportent, eodem modo ac exteri absque taxa vendere possunt. Non autem id competit eis, qui triticum per terram adducunt. Hinc grauis oritur difficultas, an naturales frumentum ex suis agris collectum, quod est aque bonum, imo forte melius possint sine taxa vendere, cum exteri sine taxa vendunt?

101
Non possunt.

Minimè possunt. Quia ex venditione excedente taxam conuincitur, taxam iustam non esse, cum non taxet pretium æquale valori frumenti, quod tunc ex natura rei habet spectatis circumstantijs occurrentibus, sic docti, quos consului.

102
Possunt quidem.

Possunt quidem. Quia secundum naturalem valorem frumenti medium, vel rigorosum amplius vendi potest. Ita Reb p. 2. de inst. l. 9. q. 2. scilicet. 2.

103
Auctoris sententia.

Ego autem existimo, si excessus non sit ultra tertiam partem, nequaquam posse naturales taxam excedere. Quia non est censenda taxa cessare, quippe censenda est contineri intra latitudinem iusti pretij naturalis, attingereque infimum illius. Secus dixerim, si excessus ultra tertiam partem communiter procederet, conuinceret enim, taxam non adæquare iustum pretium naturale, & consequenter illius obligationem à Principe abrogari debere. Vt probare videtur Molin. *disputatione* 364.

DVBIVM III.

Si tritico ex malitia admisceas grana inuilia aut vino optimo deterius, vel aquam, aut veteri nouum, ita vt ex admixtione huiusmodi deterius non fiat, potesne pretio taxato vendere?

104
Potes quidem.

Potes, ac si nulla mixtio facta esset. Quia si triticum illud adduceretur ex area sic sordidum ac paleis permixtum sicuti postmodum ex malitia constituitur, pretio legis licite (vt supponimus) venderetur: Ergo etiam vendi potest etiam si ex malitia postea miscetur, parum enim refert emptori, quod sic sordidum sit ex area adductum, vel domi immixtum. Idem argumentum de vino fieri potest. Si enim ob illius mixtionem malitiosam deterius non redditur, parum refert emptori, quod sit, vel non sit ex malitia permixtum. Sic Lud. Lopez p. 2. *instr. c. 42. alias* 192. *l. 1. l. 2. c. 21. dub. 11. n. 85.*

105
Non potes.

Non potes. Quia taxa apposta est tritico pro vt ex area plerumque colligitur, & vino pro vt ex musto naturaliter conficitur, velle autem paleis, vel aqua, vel alio deteriori mixtum eodem pretio vendere ac purum, & sanum triticum, & vinum, iniquum est, cum ex hac mixtione non accipiant ex se vllum valorem, sed rem mixtam, & quæ sub pretio legis contine-

batur deteriolem reddunt. Ita Rebel. *part. 2. do inst. l. 9. q. 8. num. 17.* Medin. *libro prim sum. §. 14.* Petr. Ledel. *part. secund. sum. tractat. 8. capite 32. post. 7. concl. difficult. secund. Manuel part. 2. cap. 79. num. 10. mol. tract. secund. d. 353. Salas de empt. dub. 12. numero secund. Azene. ad l. 4. titulo 25. libro quinto compilat. in comment. ad leges additas pag. 65 in fine, numero secundo.*

Etsi sententia prima speculatiue probabilis videatur, practice tamen nequaquam admitterem, ne via fraudibus, & malitij's aperitur. Secundam verò sententiam tempero, ne procedat, cum pretium non est lege taxatum, sed ex communi vulgi æstimatione habetur. Eo namque euentu cenfeo illud mixtum ex malitia, licite vendi posse eo pretio, quo res aliæ eiusdem bonitatis, & qualitatis insit venduntur. Rationem differentie reddo. Quia lex facere potest, vt res inæquales in bonitate ob bonum commune equali pretio vendantur, & æquales minori pretio, vt in tritico per mare asportato, vel ibidem collecto. Secus vero hominum æstimatio, quæ pretia rebus secundum eorum bonitatem spectatis circumstantijs constituit, scio tamen meo Ferdinando de Castro Palao hanc limitationem non placere, eo quod existimet raro vel nunquam hac mixtione adulterina facta, rem æqualis bonitatis existere, cum ea, quæ illa caret mixtione. Neque est verum (addit) res notabiliter inæquales in bonitate eodem pretio, & æquales minoris ex præscripto legis vendi, quia lex positua semper æqualitatem cum pretio naturali seruare intendit. Sed hoc non videtur, vt à limitatione illa recedam.

106
Auctoris sententia.

DVBIVM IV.

An si contractus iniquus, quo triticum, vel aliam mercem quis vendit pretio à lege taxato sub conditione, quod emptor in moneta aurea, vel argentea soluat?

Iniquus non est. Quia petens ab emptore, vt pretium in moneta aurea, vel argentea soluat, non petit aliquid ultra pretium lege taxatum, cum pretium taxatum sit indifferenter soluendum in moneta aurea, argentea, vel area. Sic graues viri, quorum scripta nondum excussa legi.

107
Non est iniquus contractus.

Iniquus est. Quia obligare emptorem, vt mercem soluat in moneta argentea, onus est pretio æstimabile, tum quod emptoris libertas adstringitur, cui concessum erat in qualibet moneta soluere. Tum quia ad hanc solutionem faciendam sæpe indigebit sua bona vilius vendere. Tum quia moneta argentea communi hominum æstimatione plaris habetur. Ita doctissimi Magistri, quos consului.

108
Contractus est iniquus.

Fateor ingenue, me aliquando primæ sententiæ sectatorem rationem secundæ non multi esse valoris duxisse. Admittebam enim illā conditionem pretio esse æstimabilem, sed non inde indicabam inferri, licite peti non posse. Nā etiam est pretio æstimabile, obligare alterum, vt mihi

109
Auctoris iudicium.

mibi iusto pretio suas merces vendat, alias non venditurus: & nihilominus potes nolle vendere illi triticum, si ipse nolit tibi vendere merces necessarias. Ego similiter poteris nolle vendere, nisi emptor in moneta argentea, vel aurea soluat. Attamen re attentius considerata putarim, verius esse, non licere vendere triticum, aliamve mercem, quæ pretium lege taxatum habet, arctando emptorem, ut in moneta aurea, vel argentea, solutionem impediatur. Quia ultra pretium legis conditio onerosa ab emptore exigetur. Nam cum pretium legale adstrictum non sit moneta aurea, vel argentea, in vero emptorem adstringis, convinceris, ultra pretium legis illum onerare. Præcipue autem id non licet hac tempestate, (tempestate Republicæ quidem, non tempus apte vocito) quia aurea vel argentea moneta adeo lupat in valore aream, ut si quis novem regales argenteos pro hordei modio iuxta taxam exigere, credam cum dimidio hodie in Regnis Castellæ receptaret. Iniquum itaque prius eum contractum cum restituendi obligatione iam teneo.

DVBIVM V.

Emit quis triticum ultra taxam ab eo qui licite vendit ratione asportationis: poteritne id eodem pretio alteri revendere?

110
Poterit
plane.

111
Minime
poterit.

112
Auctoritas
de similitudine,
et resolutione.

Poterit plane. Quia illud triticum semper retinet qualitatem asportationis ob quam permittitur, ultra taxam vendi. Sic petr. de Led. p. 2. sum. 17. d. c. 32. diff. 15. de taxa.

Minime poterit. Quia ille excessus ultra taxam non fuit primo venditori concessum ob triticum, sed ob illius asportationem, atque adeo non est pretium tritici sed asportationis. Cum ergo ille non asportaverit, ius habere non poterit, excessum illum exigendi: Ita Salas de empr. & vend. dub. 16. n. 2. Palao de inst. d. 5. p. n. 3. num. 2.

Ego autem hanc sententiam veriorē esse puto, si de tritico asportato per terrā loquamur. Nam de tritico per mare asportato, veram esse Ledesimæ opinionem reor. Quia hoc triticum nulli taxæ subicitur, ac proinde ad cuiuscunque manus peruenit poterit pretio, quod secundum communem hominum estimationem iustum fuerit, vendi. Attamen licet venditionis ratione non valeat ille hoc incrementum ex tritico per terram asportato accipere: poterit tamen ratione damni emergentis, si alios velle eodem pretio triticum habere; quia æquum non est, ut ex officio pietatis in commodum repoter. Lege. P. Ioan. de Salas dub. 24. n. 4. & Vegam v. Trigo, casu 1.

Esch. & Mend. Theol. Moral. Tom. V.

DVBIVM VI.

An iura asportationis exigere possit qui tempore abundantie, quando necessum non est triticum asportari; id gesserit?

Non potest exigere. Quia hæc concessio tempus sterilitatis, ac penuriae videtur spectare: nam pro aliis temporibus superflua videbatur, cum absque asportatione triticum reperiri. Sic tedel. parte secunda sum. 17. d. c. 32. diff. 13. Vega v. Trigo, casu 15. & alij communiter.

Exigere potest, quia lex non distinguit, eo tempore abundantie quis asportaverit, an sterilitatis exigentia: tamen si in concessione succurri spectaverit tempore sterilitatis; & quocumque tempore triticum asportetur, cedit in Reipublicæ bonum, cum ex maiori illius abundantia pretium sit imminuendum. Ita Palao de inst. d. quint. punct. 9. numer. 3. Salas dub. 16. num. 2.

Cum his sententiis addiderim, posse tempore abundantie adduci, vendendum tamen sterilitatis tempore. Idem potest esse triticum illud longe melius, magisque repurgatum, ob cuius causam emptores non solum pretium à lege constitutum, sed iura itineris libenter solvant. Certè si dum abundante grana soluit, documentum dat, sibi commodius esse, illud frumentum carius, quam aliud villiori pretio comparare.

DVBIVM VII.

An peccet lehaliter Clericus, aut dines, qui frumentum in farina aut pane colto pretio à lege Regia prescripto vendiderint?

Ex Regia lata Martii mense Septemb. anni 1568. & alia 1571. & alia 1591. (refertur leg. 4. s. & 7. tit. 25. lib. 5. none collect) sic statuit. Ninguna persona de las que no son panaderos, ni acostumbra a masar, y vender pan cocido, ni son de calidad, que ayan de tener esto por vrato, y officio: no puedan por si, ni por medio de las dichas panaderas, ni otras personas, ni mediante ningun vrato, ni pacto, ni partido, ni otra cautela, ni modo, vender el dicho pan cocido, ni usar de semejante vrato, y grangeria, sola penas &c. Circa cuius tenorem quaesierim, an peccato mortali astringantur Clerici, & divites si triticum convertunt in panem vendiderint.

Licet lex hæc seculares communiter sub grani piaculo obliget (ut suppono) hæc peccati gravis obligatio non procedit in Clericis, sub mortali dicitibus, aliisque viris nobilibus, qui suis expensis, ac periculo triticum darent panificis in panem convertendum, & vendendum.

P 3 dam

113
Non potest
exigere.

114
Potest exi-
gere.

115
Cum his
sententiis, id
robore.

116
Legem Re-
gia pramit-

117
Non obligat
ti gravis obligatio
non procedit in
Clericis, &
divites.

dam soluto panificorum labore, modo illud triticum vendatur pretio currenti, & à Magistratibus designato. Quia præfatis legibus non videtur prohibitum vendere per se vel per interpositas personas suum triticum, vel furinam in pane cocto, sed ne hac via taxa excedatur. Colligitur ex illis verbis. *Ovo si teneas muy gran cuenta y cuidado, & averiguar, y saber, si algunas personas, que no son panaderos, ni de las que acostumbra à tener este trato, ni son de tal calidad, que ayan de encausar en usar de semeiante grangeria, iraten por si, o por medio de otras personas, vender su trigo, o harina por estos medios de pan cocido excediendo, el precio de la pragmática, y para la defraudar.* En quomodo solum in eos, qui pretium excedunt, & animo fraudandi legem, panes coquunt vendendos lex inuenit. Præterquam quod hæc lex non ipsos, sed magistratus adstringit, ac proinde ipsi non obligantur, nisi ad poenam sustinendam. Sic Mexia ad hanc leg. conclus. 6. numero 31. pag. 138. Emanu. cap. 79. numero 16. Vega verb. Trigo, casu quinto.

118
Obligat
planè.

Hæc grauius obligatio procedit in Clericis, ac diuitibus. Quia lex omnibus alijs, qui panifici non sunt, nec munus panificandi decet, prohibet, ne per se, vel per interpositas personas sub hoc colore taxam excedant. Ergo si de facto panes coctos vendant ultra taxam, quæ ipsi tritico, vel farinæ est imposita, huic legi aduersantur, & legem defraudare censentur. Nam si de excessu taxæ pani cocto à Magistratibus designatæ lex loqueretur, nihil speciale diuitibus, & viris nobilibus hæc lex prohiberet, nam panifici etiam præscriptam excederent. Ita ferè omnes Doctores teste Palao de iust. disputatione quinta puncto 9. numero tertio.

119
Hoc teneo
& confir-
mo.

Hoc teneo, & confirmo. Quia agricolis leg. 7. tit. 25. libro quinto nona Collect. conceditur, ut triticum, quod colligunt, quodque illis superest ex sue familiæ sustentatione, possint in panem coctum conuersum vendere, ex facultate tamen Prætoris illius populi. Ergo si- gnatum est, omnibus alijs hunc modum vendendi triticum, typam, & alienam esse prohibitum. Neque item possunt ij cum panificis contractum societatis inire, & lucrum ex pane cocto proueniens inter ipsos diuidatur, quia est lucrum ex contractu prohibito.

DVBIVM VIII.

An emptio tritici, ut creditoribus desolutum sit legibus non reuendendi prohibita?

120
Legē reu-
dendi triti-
cum probi-
bentem
præmitto.

Extat lex Regia lata anno 1530. & 1539. & 1548. quæ habetur in noua recopil. leg. 19. tit. 1. lib. 5. Ibi omnibus consue- tumque conditionis, ac qualitatibus sunt, prohibetur, ne triticum, hordeum typa &c. emant, ut reuendant sub poena amittendi triticum, & pro prima vice delinquens sex mensium exilio

datatur. Secunda per annum integrum. Tertia per tres annos, eademque poena ibi extenditur ad conductores reddituum, & decimarum, quæ tamen extensio sublata est leg. 4. tit. 2. s. libro 5. compilat. Actio itaque quæ his legibus prohibetur est emptio tritici, hordei, auenæ &c. eo sine facta, ut reuendatur. Quæstio autem, an emptio tritici, ut creditoribus desolutum sit his legibus non reuendendi prohibita?

Prohibita non est. Quia hæc lex est correctoria, & poenalis, ac proinde non debet extendi ad casum similem etiam ex rationis identitate, non est. Sic Gloss. ad Clement. Et hi qui, et. In eiusdem, de astate, & qualitate, & Authent. Quas actio- nes, & ibi Doctores Codic. de sacrosan. Eccles. Barthol. Iason. & alij si constante, ff. solutio ma- trimonio.

Est quidem prohibita. Quia ratio prohibendi emptionem ad reuendendum, procedit in datione in solutum, quippe ratio prohibitionis est, ut constet ex principio huius legis, ne hac emptione panis illius caritas, quæ pauperibus est nocua, inducatur, quæ ratio æque procedit, siue ad reuendendum, siue ad dandum in solutum ematur. Quando autem eadem est ratio, dispositio legis ad casum similem, & sublata verborum forma comprehensum extendi debet per analogiam. ad cap. ult. numero 10. & 11. de rescript. Robins de Curte 11. de consuetud. numero 346. Ripa leg. si constante in princip. n. 66. ff. solut. matrimo. o. ita Castro Palao de iust. d. 5. p. 1. n. 7. & alij citans Matienz. Azeued. & Baldum.

Cum his sentio addens id procedere etiam si autoritate Iudicis datio in solutum facienda esset, si eo fine, ut huic dationi satisfaceres, triticum emisses, quin eo ipso emis, ut vendas, emis namque triticum, ut pro pecunia debita creditori tribuas, Notanter dixi, si emas, qui des in solutum, & à fortiori ut expresse reuendas, nam ad huius legis transgressionem non est opus, ut de facto reuendas, satis est, ut emas eo fine, ut constet ex illis verbis: Pierda todo el pan, que asi comprare. Non dicit, Lo que asi comprare, y reuendiere, sed solum dicit, Lo que asi comprare. Ut intelligas, emptione tantum compleri actionem hac lege prohibitam. Aduertit Matienzo ad l. 19. gloss. secund. num. 3. & Azeuedo ibi, numero 7.

DVBIVM IX.

An qui pluries emis triticum ad reuendendum, nunquam tamen punitus fuit, debeat puniri poena, quæ tertio ementi est imposita?

Recolo emptori tritici ad reuendendum pro prima vice statui poenā exilij per sex menses pro secunda vice, per annum: pro tertia per tres annos. Dubitatur autem, si pluries quis emit ad reuendendum, nunquam tamen punitus fuit, an sit puniendus, ac si semel tantum emerit, vel debeat puniri poena quæ

124
Nonnulla
recolo.

quæ tertio ementi est imposita.

¹¹⁵ *Debet puniri pœna, quæ tertio ementi imposita est de-
bet puniri. Quia lex dicit, T por la tercera
vez sea condenado en destierro por tres años.*
At ille tertia vice emittitur. Ergo in illam inci-
dit pœnam tertio ementi impositam. Neque
æquum est, ut pluries repetitum delictum
ea pœna vindicetur, quæ primò ementi statui-
tur, cum ex reiteratione & delicta granan-
tur, & grauioribus pœnis subiciantur. Sic
Anton. Gomez tom. 3. *variis. capite quinto nu-
mer. 9.* asserens, stante statuto, quod quis pro
tribus furtis furca suspendatur, posse furca
suspendi, si tria furtis commiserit, tamen si pro
prioribus furtis punitus non fuerit.

¹¹⁶ *Non debet
ea pœna
puniri, sed
pœna
imposita
primò emen-
ti.*
Non debet puniri pœna, quæ tertio emen-
ti imposita est, sed ea pœna affici, quæ con-
tra semel ementem est lata, quia lex pœnâ
exilij imponens Dardanatis supponit, de cri-
mine depunitus esse, & delicta denunciata
punit, & punitus pœnam aggrauat. Inquit
enim: *Pro prima vice exulet à loco habita-
tionis per sex menses*: hoc est, pro prima vice,
qua fuerit de crimine denunciatus, per sex
menses exulet: deinde addit pro secunda vice,
id est, pro qua secundo fuerit denunciatus
exulet per annum. Ita Matienzo leg. 19. *glof.
3. num. 3.* Azenedo num. 8. quos Theologi com-
muniter sequuntur.

¹¹⁷ *Cum his opi-
ni.*
Primam sententiam probabilem satis sed se-
cundam probabiliorē esse reor, nam si in
harum pœnarum aggrauatione non spectaret
lex delictum denunciatum, sed solum ipsum
delictum per se sumptum, aliis verbis debe-
ret disponere; nempe diceret: pro prima em-
pione emptor damnetur exilio sex mensium;
pro duplici per integrum annum: pro triplici
per tres annos.

DVBIVM X.

*An res vendi possint carius, quam per se
valent ratione solutionis
credita?*

¹¹⁸ *Possunt qui-
dem.*
Possunt quidem. Quia cap. *In ciuitate de
usu. aromata vendita ad creditum plaris
venduntur, quam si numerata pecunia ven-
derentur.* Sic Sa v. *venditio, numero 7.* Ca-
retan. 2. 2. q. 78. *articulo secund. ad 7.* Ergo id
sine iura geri potest.

Minime possunt. Quia esset manifesta vsu-
ra, siquidem excessus ille acciperetur non
pro re vendita, sed pro solutione dilata &
credita, quæ est quoddam implicitum mutuum.
Et habetur c. *In ciuitate. c. consilium de usu.* Ita
Ioan. de Medin. *de resit. quæst. 38 capite quint.*
Conar. 2. *variis. cap. tertio numer. 6.* Sotus lib. 6.
de iust. q. 4. articulo secund. Toletus l. *de septi-
peccat. cap. 58.* Ludouicus Lopez *part. prim.*
Instr. cap. 216. Salas *de empt. dub. 41.* Molina
d. 355. *reliis lib. 2. c. 21. dub. 6.* Rebellus *parte
secund. de iust. lib. 9. q. 11.*

¹¹⁹ *Cum his se-
nti.*
Cum his sentio. Nec refert, quod tempore,
quod tibi solutio faciendâ sit, res plaris sit,
valitura; nam illud incrementum non tibi

sed emptori cedit; in ipsum enim res, & illius
dominium à tempore contractus translatum
est. Caput autem *In ciuitate* intelligendum
est, (vti explicat ibi Glossa) quia vendens illa
seruare debebat, & ratione lucris cessantis spe-
rati plaris, quam eo tempore erant valitura,
vendi poterunt.

DVBIVM XI.

*An merces pretiosa in magna quantitate
ad nundinas, siue ad portum adiecta
possint credito carius vendi, quàm
sit summum pretium illarum, si
presenti numerata pecunia vende-
rentur?*

¹³⁰ *Non possunt.*
Non possunt. Quia inde inferretur, ob
solum dilationem pecunie pretium mer-
cium augeri, quod est vsura, siquid-
em augetur ob virtuale mutuum. Et quia du-
plex pretium constitueretur aliud pro vendi-
tione ad creditum, aliud pro venditione ad
pecuniam numeratam, quod nullatenus vi-
deretur admittendum, ex cap. *In ciuitate*, ex
c. *consilium*, ex cap. *Nauiganti*, de *usu. sic Na-
uar. summ. cap. 23. numer. 82.* & *consil. 32. de
usu. Ioan. Medin. de resit. quæst. 38. capite 6.*
Gutierrez in *qq. canon. c. 39. numer. 41.* Garcia
libro *prim. de contr. cap. 24.* Angles q. *de usura
ratione emptoris, diffie. 1.* Palacios lib. 4. cap.
13. Valent. 2. 2. d. 5. q. 20. *pun. secundo paragra-
pho 8. concl. 6.*

Possunt planè. Quia cum hæ merces ob ea-
rum æstimationem seu copiam non soleant
numerata pecunia vendi, sed ad creditum: ea-
rum pretium iustum censendum est, quod cõ-
muni hominum æstimatione in eo modo ven-
dendi iustum censetur, tamen minus sit eo
quod daretur, si pecunia venderetur annu-
rata. Ita Couarruias libro *secund. variis. capite
tertio numer. sexti.* Sotus lib. *sexti. de iust. q. 4.
articulo prim. ad 4.* Salon. 2. 2. q. 77. *contr. 24.*
Bañes a. 4. dub. 9. Lud. Lop. p. 2. *Instr. c. 64. l. 1.
l. 2. c. 21. dub. 6. d. 5.* Sa v. *emptio. n. 4.* & 7. Sa-
las *de empr. dub. dub. 42.* Tolet. l. *de septi. peccat.
e. 50.* Molina *tr. 2. d. 357.* Rebellus *de iust. p. 2.
lib. 9. q. 14. & alij.*

Hanc eligo sententiam. Quia cum pretia re-
rum lege Principis vel hominum æstimatione
constituuntur, & his mercibus ad credi-
tum venditis diuersum pretium iustum
constituatur, quam ad numeratum, con-
sequens est, vt illud iustum esse sit censendum.
Causa autem, ob quam diuersum pretium
constituatur, non est pecunie dilatio, sed il-
lius frequens periculum; labor, ac molestia
in ea recuperanda, ac lucrum cessans, quod ple-
rumque venditoribus contingit. Et licet hæc
in vna; vel altera venditione cessent, non ob
inde pretium, quod frequenter contingentia
spectat, mutatur. Sa v. *venditio, numero septim.*
& Salas *dub. 42. annotantibus.*

DVBIUM XII.

An possit anticipata solutione minoris emi centum debita Antonio post annum soluenda praecise, sine alio incommodo?

¹³³
Questionis status.

Certum est, te posse emere illa centum nonaginta dandov. gr. anticipata solutione, si debitum non sit liquidum, vel sit recuperatu difficile, vel inde aliquod tibi damnum eveniat, aut lucrum cesset. Quaestio igitur est, an, cum haec omnia cessant, licite minoris emi possit.

¹³⁴
Potest placere.

Potest quis minoris emere debitum illud, quia haec debita dum proponuntur venalia instar mercis, minoris aestimantur ex communi hominum acceptatione. Et quia frequenter quae liquida videbantur, ambigua redduntur, & quae recuperatu facilia, difficilia succedunt. Et quia praesentis pecuniae solutio venditoribus commoda est, emptoriibus incommoda, ob quas causas pretium communi hominum aestimatione diminui iuste potest, etiam si in uno, vel altero casu haec difficultates, & incommoda cessent. Sic Abbas ad c. In ciuitate, n. 7. de usur. Caietan. v. usura ad fin. Artil. n. 33. & 50. Fumus n. 51. Kofel. v. usura, 2. §. 15. Sa v. Debitum, n. 21. Nauar. sum. c. 17. n. 232. Toletus l. 5. c. 31.

¹³⁵
Non potest.

Non potest quis emere hoc debitum minoris anticipata solutione, secluso morali periculo difficilis solutionis, aliisque inconuenientibus extrinsecis. Quia ius ad centum futura sublata omni difficultate ea habendi, eiusdem aestimationis est, ac centum de praesenti. Nam si minus valet ius ad centum futura, quam centum praesentia, potes centum a te in mutuum petenti respondere, te nolle illi ea mutuare, sed velle emere obligationem ab ipso, ut tibi centum soluat, quam obligationem nonaginta de praesenti emes: quod certe esset, viam, vltoris latam aperire. Ita D. Tho. opusc. 67. ad lectur. Florentin. Antonin. p. 2. tit. 1. c. 8. §. 3. & 4. Ioan. Medi. Syluest. Bannes, Sotus, Arag. Valent. Graf. Mercad. quos refert, ac sequitur palao de iust. d. 5. p. 13. n. 6. Laym. l. 3. sect. 5. tr. 4. c. 17. §. 5. n. 32. Salas de empt. dub. 39. Lefl. l. 2. c. 21. dub. 8. n. 70. & Molina contrariam sententiam indicans improbabilem tr. 2. d. 361.

¹³⁶
Hanc communem sequor sententiam, abnegans quidem, ex communi hominum iudicio haec chirographa, & obligationes soluendi centum futura, minus quam centum aestimari, secluso periculo, & incommodo solutionis, lucro cessante, aut damno emergente ideoque pro qualitate huius difficultatis, incommodi pretium imminuitur. Connincitur hoc auctoritate Bartoli ad l. Per diuersas. C. mandati. & Baldi ad l. 2. C. ne lite pendente, asserentium, actionem ad rem tantum valere quantum valet res ad quam dirigitur, deductis laboribus, & expensis.

DVBIUM XIII.

Cum ex causa extrinseca, nempe ex decreto Principis, ex abundantia, vel sterilitate repente superuentura valor mercium augendus, vel imminuendus est: qui hoc sciat priuatim, poterit vendere, vel emere pretio currenti?

¹³⁷
*M*inimè potest. Quia emptor mercium, quantum valor statim diminuendus est, inuoluntarie, ac per errorem censetur emere, nam si diminutionis futurae concius esset, nullatenus emptionem celebraret. Sic Ioan. Medin. de ref. quaestione 35. Contrad. de contrah. quaestio. 62. 63. & 76. Manu. pars. secund. summ. capite 81. numero decim. Glos. ad l. contra legem, ff. de legib. Bartol. l. Quero ff. de actionibus empt. & alij relati à Couarrunia reg. peccatum, p. 2. 3. §. 4. num. 6.

Potest equidem. Quia illa censenda est iusta emptio, aut venditio quae valori rei venditae, aut emptae adequatur, cum res nihil amplius valeat, quam quod lege iusta, & communi hominum aestimatione valere indicatur. Ergo &c. Neque refert, hanc communem hominum aestimationem niti ignorantia euentus futuri, quia valor naturalis, seu vulgaris rei ex hominum aestimatione quocumque modo concepta pronenit, sicut valor legitimus ex ipsa lege, dum lex perseverat. Ita D. Thom. 2. 2. quaestio. 77. articulo octauo. ad quart. Caietan. ibi Bannes dub. quart. Aragon. dub. secund. Valentin. d. 5. q. 20. pun. 4. Toletus de sept. peccat. cap. 50. numer. 3. Molina d. 354. Lessius lib. secund. cap. 21. dubio quinto Salas alios referens, de empti. dub. 32.

¹³⁹
Probabilior
hoc mihi.
Probabilior hanc sententiam indico, hand abnegans primam magnam inesse probabilitatem. Profecto nostrae conclusioni robur ex cap. 41. Genesios confirmatur, ubi Ioseph praecius futurae sterilitatis, ob quam frumenti valor augendus erat, pretio currenti ingentem illius copiam, emit, & in subsidium famis aduentura reclusit, concesserim autem primae sententiae Auctoribus, contractum illum esse aliquo modo inuoluntarium: sed quia simpliciter voluntarius est, & non procedit ex errore aliquo ad substantiam contractus pertinente valde proculdubio est.

DVBIVM XIV.

An possit pecuniam, quam privatim scis breui tempore imminuendam, vel deponendam, mutuari cum obligatione eandem quantitatem reddendi?

¹⁴⁰ Non potes. Quia qui scit mox deponendam esse pecuniam, nihil dat mutuatario, & qui agnoscit illico imminuendam, minus dat quam reddi sibi postulat. Sic Syluester. v. *Pura* l. qu. 15. Gabr. in 4. dist. 15. questione 11. articuli 3.

¹⁴¹ Potest omnino. Quia nulla iniuria committitur, cum nihil aliud peratur, quam quod de presenti conceditur. Ita Salas de emp. dub. 32. in fine. Palao de iust. d. 5. puncti. 15. numero quinto.

¹⁴¹ Hoc verius esse reor, si probabiliter mutans sciat eam pecuniam à mutuatario esse absumendam. Nam si aperte cognoscat eam pecuniam mutuo petere, ut necesse est post imminutionem pecunie, aut omnimodam depositionem succurrat, certe non audeo à prima sententia recedere, & Magistrorum meorum Ioannis de Salas, & Ferdinandi de Castro venia, secundum omnino nuncium remitto.

DVBIVM XV.

Sciens ex Consiliarij Regij (v. gr.) monitiu critici valorem cito lege promulganda imminuendum, potestne licite id pretio currenti vendere, vel emere?

¹⁴² Minime id potest. si ea veniunt proceat ex notitia: quam à Rege vel Regio Consiliario secreto accepit, pretium critici ex lege proxime superuentura imminuendum fore. Quia in aliorum detrimentum notitia legis vitatur, quæ omnibus debet esse communis. Sic Molina *disputatione* 354. *Rebellus de iust. parte secund.* l. 9. *questio* 6. *Pinel. ad l. secund.* *Codic. de resind. vendit. part. 3. capite secund.* numero 226. & 23. Lessius autem libro *secund.* cap. 21. dub. 5. & Salas de emp. dub. 32. Idem sentiunt in Magistratu, aut alio qui malitiose vius fuerit scientia legis promulgandæ in aliorum detrimentum, quia Magistratus tenetur ex officio omnibus ciuibz commoda providere, neque vilius pro alio granare.

¹⁴³ Potest plane spectato iuris rigore quilibet ea scientia vi ad suas merces distrahas? Quia esto ea distractio cedat in emptorum detrimentum, idest per accidens ex lege superuentura pretium mercium diminuente, non ex natura contractus, neque venditor illud detrimentum intendit. Sed procurat sibi consulere, & sui detrimentum vitare. Ita Palao de iust.

distrib. d. quint. puncti. 15. num. 6. Propendet Lessius.

Probabilem satis hanc sententiam esse iudico, quia licet vel ipsi Magistratus obligentur omnium ciuium commoda æqualiter spectare, id intelligendum est iuxta leges ac consuetudines præscriptas, & in populo vigentes, ac proinde distrahens suas merces ex scientia privata legis futuræ nullam iniuriam emptoribus irrogat. Atamen ego in primam sententiam magis inclino.

DVBIVM XVI.

An censeatur deceptor iniustus qui interrogatus an pretium mercis imminuendum sit, obfuscescit, vel respondet, se nescire, vel asserit, diminuendum non esse.

Deceptor non censeatur iniustus. Quia illa deceptio non inducit ad rem iniustam, sed ad iustum contractum, & ad proprium damnum vitandum. Quemadmodum si pauper ostio diuitis assistens alteri pauperi accedenti diceret, elemosynam iam expensam esse, vel diuitem abesse à domo: non tamen obmendacium hoc decipiens ille censeatur ad restitutionem obligari. Adde, sic testanti fides adhiberi non debere, cum præsumi possit ob proprium commodum mentiturus. Sic Bannes 2. 2. *quest.* 77. articulo 3. dubio 4. *Arag. dub. secund.* *Salon. contron. ultim.* probabile reputat Lessius lib. *secund.* cap. 21. dubio quinto num. 43.

Deceptor iniustus proculdubio censeatur. Quia manifestum est hac deceptione inducendum ad contrahendum, alias non contracturum: & consequenter ad sustinendum damnum ex eo contractu proveniens. At communis, & fere omnibus sententia est, si fraude, & dolo bonum proximi quis impediat, vel imminuat, peccare lethaliter contra iustitiam cum restituendi obligatione. Ergo qui inducit mendacij assertionem emptorem ad contrahendum, iniustitiam committit, & restituendi obligatione adstringitur. Ita Castro Palao de iust. *commut. d. 5. puncti. 25. num. 9.* citans Molinam, Rebellum, Lessium, & Salas.

Cum his opinor, excipiens ramen, nisi illi sic asserenti nullam fidelem emptor prudenter adhibeat: quod non est præsumendum, si serid ille asserit, pretium imminuendum non fore. Verum ex eo, quod obfuscescat, & responsum retineat, vel verbis æquivocis utatur, ut veritatem celet, nullam obligationem inde restituendi contrahere cum ex illimo: quia non tenetur veritatem manifestare: imò ius habet eam celandi, ut suis bonis consulat: neque ea dissimulatio est positiva deceptio, aut in contractum inductio, sed veritatis occultatio, ac contractus permissio. Vti Salas asseruit *dub. 33.*

DVBIVM

¹⁴⁴ In primam sententiam inclino.

¹⁴⁵ Non censeatur iniustus deceptor.

¹⁴⁶ Iniustus deceptor censeatur.

¹⁴⁷ Cum his opinor quædam adhibens restitutionem.

EL SCOBAR
Theob. Mor.
Sim. Viv. II
E. IV

An ut emptor dicatur laesus ultra dimidium iusti pretij debeat rem valentem centum, emere plusquam ducentis (verbi gratia) regalibus.

148
Status
quaestiois.

Sæpè contingit, tam venditorem, quam emptorem decipi illius vendendo rem minori pretio, quam valet; hunc emendo maiori. Porro ex parte venditoris ferè omnes Doctores conveniunt, læsionem ultra dimidium pretij contingere, si rem valentem centum venderit minori pretio, quam quinquaginta; quia in ea venditione medium iusti pretij non attingit. *leg. secund. C. de rescind. vendit.* si quidem nec dimidia pars veri pretij est soluta. In emptore autem doctores non conveniunt. Vnde quaesierim, an ut emptor dicatur laesus ultra dimidium iusti pretij, debeat rem valentem centum emere plusquam ducentis?

149
Debet rem
valentem
centum
emere plusquam
ducentis.

Debet quidem. Quia læsio ultra dimidium ex parte venditoris est, cum non accipit pretij dimidium rei venditæ, Ergo læsio ultra dimidium ex parte emptoris est, cum non accipit dimidium pretij numerati, hoc est, cum non accipit rem, cuius valor attingat pretij numerati dimidium. Sic Panormit. ad capit. Cum dilecti, numer. secund. de empti. & vend. tametsi capit. Cum causam, eod. tit. contrarium dicat, Pinel. alios referens ad leg. secund. Cod. de rescind. vend. part. prim. cap. 2. numer. quinto & 6. Conan. libro. 7. capit. 9. Forcatol. dialog. 100. Duaren. leg. si quis cum aliter ff. de verb. oblig. Fachin. l. 2. controu. c. 16. Cujas. l. 16. observ. c. 18.

150
Non debet,
sed sufficit,
si rem va-
lentem cen-
tum plus-
quam 50.
emat.

Ut emptor dicatur laesus ultra dimidium iusti pretij, non debet rem valentem centum plusquam ducentis emere, sed sufficit, si rem valentem centum, plusquam 50. emat. Quia inter venditorem & emptorem seruanda est æqualitas. At venditor laesus est ultra dimidium iusti pretij, cum dimidium pretij rei venditæ non accipit; Ergo emptor laesus erit ultra dimidium cum plusquam dimidium pretij eiusdem rei dedit. Alias si oportet rem valentem emere ducentis, non esset læsio ultra dimidium, sed in duplo contra leges, quæ læsionem ex parte pretij considerant. Ita Molina tract. secund. d. 349. Pinellus parte secund. de iust. libr. 9. quest. 3. sect. 1. Lessius lib. secund. capie. 21. dub. 4. Salas de empti. dub. 26. Anton. Gomez, Greg. Lopez, Padil. Couar. Azueved. Gutier. Soto, Salon Lopez, quos refert, & sequitur Palao de iust. distrib. d. 5. pun. 17. §. 1. n. 3.

151
Idem as-
seruo.

Idem affirmo, abnegans quidem, læsionem considerandam esse ex eo, quod emptor accipit, sed ex pretio, quod dedit. Vnde si dedit dimidium plusquam dare debuit, læsus fuit ultra dimidium; ut venditor si minus dimidi pretij accipere debuit. Alias inter venditorem & emptorem non seruaretur æqualitas, quod non est admittendum, cum sint correlatiua, & dispositum in vno, in alio censeri debet esse dispositum.

Ladens emendo, aut vendendo intra dimidium an peccet, & teneatur ad restitutionem?

Nec peccat, nec ad restitutionem tenetur. 152
Quia leg. In causa, §. Idem Pomponius. ff. Nec peccat de minoribus. & leg. Item si pretio, §. vbi, cas. nec de ff. locati. alleritur licitum esse naturaliter contra-ahentibus; se inuicem in pretio decipere, ac tueri. non est licitum ultra dimidium, sed ea deceptio reparatur lege secund. Codic. de resc. vendit. Ergo admittenda est deceptio intra dimidium. Et quia deceptio intra dimidium, cum parum distet à iusto, remissa censetur à venditore, vel emptore. Sic Doctores, quorum meminere Matienzo, & Salon citandi. Sæpè venditio, numer. 20. ait: Quod parum est, censetur emptor, & venditor inuicem condonare.

Peccat, & tenetur ad restitutionem. Quia 153
leg. Iure natura, ff. de reg. iur. dicitur: Iure Peccat & natura æquum est, neminem cum alterius de. restituere trimento, & iniuria fieri locupletiores. Ra- debet. tio est manifesta. Nam esto deceptio si intra dimidium iusti pretij, legi tamen naturali aduersatur, cum nullus vellet sibi ipsi illud damnum inferri, & consequenter lex naturalis obligat ad illius reparationem: At nulla lege positiva reperitur hæc obligatio dissoluta, neque id erat expediens. Ita D. Thom. 2. 2. questio. 77. articulo primo. Caiet. Bannes, Aragon, ibi. Salon. contr. 17. Nauar. summa capit. 9. no. tab. 9. corollar. 13. Molin. d. 350. Lessius libro secund. cap. 21. dub. 4. Salas de empti. dub. 26. Couar. reg. Possessor. p. secund. §. 7. & lib. secund. variar. cap. 4. num. 11. & alij

Hæc sententia certa, omninoque ample- 154
ctenda est. Cuius veritati non obstant leges il-
le citatæ. Licet quidem naturaliter contra-
ahentibus se circumuenire, id est secundum
ius gentium, quod naturale secundario appel-
latur, licitum est, id est, permissum abque
punitioe, se circumuenire. Sæpè enim licere
pro permittere sumitur, iuxta leg. Non omne ff.
de reg. iur. Non omne quod licet, honestum est, id
est, non omne, quod permittitur, est hone-
stum. Illud vero, quod ex meo Emanuèle de Sæ
adducitur ad summum sustineri posse
concedo, cum minima est læsio
& aliqua donationis signa ad-
sunt; setus cum læsio est
grauis, licet sit intra
dimidium.

DVBIVM XIX.

Quoad forum Ecclesiasticum ladens intra dimidium teneturne, lationem reparare?

¹⁵⁵ Tenetur & alio loco datur. **T**enetur, & actio latio datur. Quia cap. 1. §. sed diversum, de alienat. fructu dicitur, Ecclesiam non pati ultra iustitiam aliquid fieri. Ratio est, quia iudex Ecclesiasticus cogere potest quemlibet etiam laicum suis censuris, ut a peccato lethali desistat. Cum igitur ladens graviter et a intra dimidium peccatum lethale commiserit, & obligationem restituendi habeat, poterit optime. Sic Gloss. ad cap. Ea enim §. hoc ius 10. quest. secund. v. & plus Padil. leg. secunda num. 55. & 56. Codic. de resc. vendit. Navar. cap. 9. de iudic. notab. 6. coroll. 13. Conar. 2. var. c. 4. n. 11. & alij plures res citati a Tiracuello q. 1. contrub. n. 11.

¹⁵⁶ Nec tenetur, nec latio actio datur. Quia cap. cum dilecti cap. cum causa, de empt. & vend. solum conceditur actio, cum est latio ultra dimidium neque ullus est textus actionem directam intra dimidium concedens. Ita Pinellus ad leg. secundam Codic. de rescind. vendit. Matienzo ad leg. prim. tit. unde cum lib. quint. gloss. 1. & 8. num. 11. Fachin lib. secund. contron. cap. 25. Salom. 2. q. 77. articulo prim. contr. 17. Molina d. 349. Rebellus parte secunda de insinua lib. 9. quest. 3. sessio 2. Palao de insinuat. d. 5. punct. 2. §. 2. num. 7. Salas de empt. dub. 27. nu. 3. & 4.

¹⁵⁷ Cum his. **C**um his sententiis, aduertenter illam particulam Actionem directam apposui; nam indirectam & per viam denunciationis non est dubium latio sicut & cuiuslibet alteri competere. Potest enim denunciare iudici Ecclesiastico, ut ladens obligationi, quam habet in conscientia satisfaciatur.

DVBIVM XX.

An ex contractu per procuratorem initio concedatur actio, ut contractus in quo quis latus fuit intra dimidium rescindatur vel inaequalitas reparetur?

¹⁵⁸ Conceditur actio. **S**i latio intra dimidium contingat in contractu per procuratorem celebrato, conceditur ratio, ut contractus ille rescindatur, vel inaequalitas repararetur. Quia leg. Unde si Nerua. ff. pro socio, dicitur: iudicium arbitri, qui in sexta parte latus debet rescinditur. Ergo etiam rescindi debet contractus in quo procurator latus sit. Sic Paulus de Castro ad l. secundam Codic. de rescind. vendit. numer. 5. Bartol. & si dubius, ad l. si societatem, §. arbitrium num. 25. ff. pro socio. Ancon. Buttrius ad c. Quinallus, de iur. iur. & ibi Panormit. num. 35. Barbat. ad cap. cum causa, numer. 13. de

empt. & vend. Alexand. ad l. si quis arbitratu, numer. 20. ff. de verb. obligat.

¹⁵⁹ **O**b lationem intra dimidium ex contractu per procuratorem non datur actio. Quia nulli habetur, ob lationem intra dimidium a procuratore factam contractum rescindi, Ergo servanda est regula generalis l. 2. Cod. de rescind. vendit. ob solam lationem infra vel extra dimidium actionem concedens. praeterea id conuincitur ex l. si voluntate. Cod. de rescind. vend. ubi filius nomine matris venditionem celebravit, & tamen in fine illius legis dicitur venditionem non rescindi, nisi minus dimidia iusti pretij, quod fuerit tempore venditionis, datum esset. Ita Abbas ad cap. cum causa, num. 5. Anton. Buttrius, num. 25. de empt. & vendit. Pinel. ad l. 2. C. de rescind. vend. part. 2. c. 1. n. 15. Padil. n. 66. Cag. n. 166. Fachin. l. 2. contr. c. 29. Matien. ad lib. 1. gloss. 3. num. 13. tit. 11. l. 5. compilar.

¹⁶⁰ **L**onge verior hanc sententiam esse iudico. Nec obstat existimo legem unde si Nerua. in qua quidem arbitrium illius, qui ut bonus vir eligitur indicatur, rescinditur ob minorem lationem dimidia partis, quia non indicatur ut bonus vir, ideoque ad arbitrium boni viri iudicium reuertitur. Secus est in procuratore qui signatus, & imprudens constituitur, constituti est imputandum legem mandato §. vltim. ff. de minoribus. Praeterea quod constituit procuratorem praescribere ei potest modum agendi, & contrahendi, quod tamen in arbitrio facere negavit.

DVBIVM XXI.

Si latio intra dimidium in dotis estimatione contingat, concedatur actio?

¹⁶¹ **C**onceditur quidem. Quia leg. Iure succursum, ff. de iure dotum. dicitur: Si in dote danda circumuentus sit alteruter & maiori annis 25. succurrendum est, quia bono, & a quo non conueniat, aut lucrum alicuius cum damno alterius, aut damnum sentire per alterius lucrum. Et leg. si circumscripta. Codic. soluto matrim. cautetur; Si circumscripta matre vestra, viliori pretio dotales res estimatae sunt, quid super huiusmodi contractum vitio statutum sit vulgo patet. & leg. si res estimata, §. 1. ff. de iure dotum. Sic: si mulier se dicat circumuentam, minoris res estimasse, ut puta seruum, siquidem in hac circumuenta est, quod seruum dedit, non tantum in hoc, quod minoris estimauit, in eo acturum, ut seruus sibi restituatur. Et his itaque legibus sic haec sententia suadet: Haec leges, ut concedant actionem ad inaequalitatem reparandam, non exigunt inaequalitatem esse ultra dimidium iusti pretij; sed solum quod latio interueniat, & maritus gratum se sentiat, & rationi consonum sit, ne cum alterius damno quis lucretur.

¹⁶² **S**pectato iure communi, non conceditur actio ex latione intra dimidium in rerum dotalem estimatione. Quia exceptio: omni recedatur. gula

EL SCORBAR
Theob. Mor.
Sim. IVIIVII
EL IV

gula inducenda non est, nisi iure, aut manifesta ratione comprobetur: at ex praedictis legibus non colligitur manifeste concedi actionem ex latione, ac graamine intra dimidium sed solum concedi actionem ex latione, & graamine, cum ad bono & aquo conueniat. quae verba indifferentia sunt, ut concedatur actio ex latione intra dimidium, vel extra, ergo exceptio a dispositione legis secunda & leg. si voluntate. Codic. de rescind. vendit. expressa in iure non est. Maxime cum verbum conuenit, & verbum Circumscribo dolosam deceptionem frequentius denotent, lege prim. vers. circumscribendum, ff. de dolo. Ex alio autem capite non est ratio efficax, nam est inter coniuges magis dedecet deceptio, quam inter alias personas ob intimam eorum coniunctionem; sed sic magis dedecet, ut inter ipsos lites multiplicentur, utpote quae paci, mutuoque amori haud leniter obtent. Ita Fulgosi. ad l. secund. num. 2. Codic. de resc. vendit. Cagnol. ibi. num. 63. Salicet. ad l. si res aestimata, paragrafo prim. ff. de iure dotium. Rebut. de resc. contr. articulo vnic. gloss. 15. numer. 14.

163
Has sententias probabili-
bilis qui-
dem est, sed
primam elige-
Profecto inspecto iure communi probabilis
satis haec sententia est Dixi spectato iure com-
muni, nam attento iure nostro Regio in lege
16. titulo 21. part. 4. manifestum est, ob quam-
libet grauem lationem etiam intra dimidium
iusti pretij factam in rerum dotalium aestima-
tione actionem concedi. Ut probat Anton. Go-
mez leg. 50. Tauri. num. 44. Geger. Lopez. ad l.
16. Matienzo ad leg. primam titulo 11. lib. quint.
compil. gloss. 8. numero 21. Attamen primam
sententiam tanquam communem sustinendam
esse non dubio.

DVBIVM XXII.

An ius accrescendi transeat, in em-
ptorem hereditatis?

164
Questionis
status.

165
Accrescit
emptori.

Antonius fuit simul cum Petro haeres à
Iohanne institutus, vendidit Antonius
suae hereditatis partem, qua venditione
facta, Petrus hereditatem repudiavit, quaeritur
ergo, an Antonio, an emptori ea pars
accrescat?
Accrescit emptori. Quia ius accrescendi non
sequitur personam hereditate destitutam, sed
hereditatem habentem; non enim persona,
sed hereditati adhaeret. lege si Titio. ff. de usufr.
ibi: Quoniam portio fundi portioni usufructu
persona succederet. At haeres nullam heredi-
tatis portionem habet, sed solummodo nomen va-
cui heredis; emptor vero hereditatem habet. Er-
go emptori, & non heredi ius accrescendi competit.
Sic bar. ad l. re coniuncti. n. 26. ff. de legat. 3. &
ibi Villalonga pag. 31. Cur. innor. ad leg. uni. C.
quando non petent. partes n. 12. & ibi Sebal. Tapia
num. 20. Duaten l. 2. de iure accresc. c. 6. & alij.

166
Emptori
non accres-
cit.

Ex simplici venditione hereditatis non est
venditum, nec transmissum ius accrescendi in
emptorem. Quia ius accrescendi adueniens he-
reditatem sequitur, leg. uni. C. quando non petent.
partes. Et quia iuri accrescendi locus non est,
vbi diuerso iure succeditur leg. sed cum patre no-

ff. de bonor. possess. At venditor succedit ex vo-
luntate defuncti, emptor ex contractu; Ergo.
Ita Petr. de Villaperti relatus à Bart. ad leg. Re
coniuncti, numer. 26. ff. de legat. 3. lalon ad l.
secund. num. 9. Cod. de passis. Salicet ad l. uni. C.
quando non petent. partes, num. 15. Decius ibi, in
2. lectura. num. 43. Anton. Gomez lib. prim. var.
cap. 10. num. 44. Ioan. Gutierrez in repet. l. uni.
Codic. quando non petent. partes, numer.
60. Cu. ac. l. 12. obseruat. c. 3. & alij.

Et si prima sententia probabilis sit, longè pro-
babilior secundam esse existimo. Nam qui ven-
dit suam portionem hereditatis ea solum conse-
ntitur vendere, quae ipsi portioni adhaerent, & habet.
quae vendens de praesenti habet, leg. Haereditatem
ff. mandati, & leg. secund. §. 1. ff. de heredit. vel
actio. vendita. At portio hereditatis postea
succedens non erat tempore venditionis, Non
igitur reputanda est vendita. Fateor quidem,
ius accrescendi non sequi hereditate destitutum
si ea destitutus sit tanquam indignus, secus si
donatione, vel venditione destitutus fuerit;
quia eo calu non est indignus portione super-
ueniente, cum ius succedendi retineat. Nec
verum est portio hereditatis materiali ius
accrescendi competere; sed competere persone,
cui praedictum ius debetur.

DVBIVM XXIII.

Res vendita cum expressione quantitatis
est, at postea maioris, vel mino-
ris quantitatis esse reperitur: Pre-
tium sine augendum, aut dimi-
nuendum, si venditio sit corporis?

Difficultas est, cum ex verbis, aliisque
circumstantiis colligi perfecte non po-
test, quoniam pacto mercis quantitas exprima-
tur an animo demonstrandi rem venditam, an
restringendi alienationem! Et quidem si con-
stet exprimi quantitatem animo alienationem
restringendi, ea sola quantitas, quae fuerit ex-
pressa, vendita censetur. Secus vero si ani-
mo demonstrandi rem venditam expressio fiat.
Si diceret, Vendo tibi hunc agrum decem iu-
gera habentem, vel hoc dolium vini, quod
continet decem amphoras: Haec venditio
intelligi potest fieri ad mensuram, ita ut so-
lam decem iugera, vel amphorae censentur
vendi, vel fieri potest ad corpus, ut ita censea-
tur venditum corpus id est ager, vel dolium, si-
ue plures mensuras, siue pauciores habeat.
Porro, si venditio non à corpore, sed à men-
sura incipit; v. gr. si diceret, Vendo tibi de-
cem iugera, quae habeo in hoc agro, vel decem
vini amphoras, quas hoc dolium continet,
tunc enim si plures mensurae adessent, inueni-
dire censentur. Quaesierim vero, an cum ven-
ditio intelligitur esse de corpore pretium mi-
nuendum sit, vel augendum, si plures, vel
pauciores mensurae expressis reperiantur?

Nulla est obligatio augendi, vel minuendi
pretium, sed incrementum, vel decrementum
cedit emptori. Quia illa quantitatis expressio
non ad arcendam venditionem, sed ad de-
monstrandam,

Seccio II. De Contract. Onerosis. 181

monstrandam, & significandam ipsam rem venditam facta est. At falsa demonstratio non vitiat venditionem, donationem, vel legatum. *leg. demonstratio, ff. de condition. Ergo. Sic Anton. Gomez lib. 2. var. c. 2. n. 16. Rebel. de iust. p. 2. l. 9. ca. 17. sect. 2.*

¹⁷⁰ *Augendū*
si pretium
Ob incrementum quantitatis expressæ pretium augendum, vel minuendum est. Quia alias venditor, vel emptor deciperetur. Itā multum, & quoniam numero est Molina d. 367. post med.

¹⁷¹ *Adhuc*
in fine
Ego autem aliter existimo dicendum, cum excelsus a quantitate expressa reperitur, ac cum reperitur defectus. Nam cum reperitur excelsus, nulla est emptori obligatio, pretium augendi, sed totum incrementum ipsi cedit ob pretium constitutum. Quia intentio venditoris fuit venditionem perficere de illa specie, seu corpore, v. gr. ac illo fundo, pro cuius naturæ significatione quantitatem expressit. Ergo si doctus fuit in eius expressione, eo quod plures mentore, quam ipse expressit, reperiantur non ob inde venditio immutanda est. Quia sibi inputare venditor, quod certam quantitatem agnoscit. Contra res se habet, cum defectus a quantitate expressa reperitur, nam eo ipso debet venditor in foro conscientie, & in exteriori compelli actione quanti minoris ad pretium designatum immutandum.

DVBIVM XXIV.

An teneatur venditor, vitium occultum mercis nec notabiliter noxia, vel inutilis emptori manifestare, si credat non empturum vel non empturum tanto pretio?

¹⁷² *Crit. sup.*
pro
Certum est, rescindi debere venditionem vacuam (v. gr.) factam ei, qui ad arandum emit, cui ad hoc officium inutilis sit, licet eodem pretio poterat ad macellum venditari. At si merx vitiosa vitilis per accidens sit ementi, ut equus subnancus senex, ac si vitium non haberet, tamen per se ad finem, ad quem emi solet, inutilis sit in foro conscientie contractus poterit rescindi, quia non est inspectanda vitiliter emptori per accidens contingens, sed an res empti per se vitilis sit ad finem, ad quem plerumque solet emi Molina d. 353. Rebel. p. secund. de iust. lib. 9. q. 9. n. 5. Salas de empr. dub. 35. n. 9. Quocirca controversia est, an venditor teneatur vitium occultum mercis manifestare nec notabiliter noxium, nec reddens emptori inutilem mercem.

¹⁷³ *Teneatur*
quidem in
utroq. foro.
Teneatur quidem. Quia in hoc contractu involuntarium interuenit, non enim emptor emeret, vel non emeret tanto pretio, si vitium sibi detegeretur. Habet namque emptor casu quo vel emere ius contendendi de infimo pretio, qua contentione priuatur ob vitium sibi inique occultatum. Sic Abbas ad cap. Inisium, de rer. permutat. Navarra summa capite 13. numero 89. Gabriel. in 4. distict. 15. quest. 3. articulo tercio dubio primo. Escob. & Mend. Theol. Moral. Tom. V.

mo Ioannes Medina de restitution. questionibus 24. Rebells plures referens parte secunda libro nono questio. 9. numer. tercio.

Non tenetur in foro externo, nec in foro conscientie. Quia ad invalidandum contractum venditionis, spectandum est, an deceptio talis sit, ut iure naturali, vel positio contractum annullat: non autem spectari debet, an emptor empturus foret, vel non foret, alias passim contractum dissoluerentur in graue Reipublicæ detrimentum; cum saepe emptores si sibi omnes circumstantie manifestarentur, ab emptione cessarent. At lenis iactura rei emptæ nec naturali, nec positio iuri contractus dissolutionem præstat, neque id expediens erat, maxime cum res pretio iusto sit emptæ. Ita D. nus Thom. 2. 2. question. 77. articulo tercio & ibi Aragon post quint. dictum. Salon. controuer. secunda Valent. d. quint. quest. 2. 2. puncti. quart. conclus. secund. Layman. lib. tercio sectio quint. tr. 4. capite 17. paragrapho secundo numero. 15. & colligitur ex leg. prim. paragrapho proinde & leg. Et qua ultra ff. de ad iusto edicto.

Hoc probabilius esse reor, nec iudico obstare, illam emptionem esse aliquo modo inuoluntariam; satis enim est, quod simpliciter voluntaria existat. Et licet emptor ius habeat contendendi de infimo pretio; inde non inferitur, teneri venditorem, somnia vitia rei venditæ manifestare; sed quæ ex rei natura, & inspectata communi contrahentium praxi, manifestari solent, nempe, quæ reddant mercem noxiam, vel notabiliter inutilem.

DVBIVM XXV.

Facto emptionis, ac venditionis contractu teneatur venditor, rem venditam tradere emptori, cum pretium possit, an satisfaciatur, inter esse soluendo?

¹⁷⁶ *Non teneatur.*
Non tenetur quam primum possit, tradere, sed satisfaciatur, si interesse soluat; nec compelli potest præcisè ad rem tradendam; sed ad tradendam rem, vel ad soluendum emptori, quanti sua intersit, quod res non tradatur. Quia leg. 1. ff. de act. empti. dicitur. si res vendita non tradatur, ad id, quod interest, agitur, & leg. si tradidit, C. eod. tit. idem habetur Sic Fachin. l. 2. contr. c. 30. relatus a Socino. l. Certe condit. ff. si certum petatur. Et ab Aleiat. ad l. uni. C. de sent. qua præ o. quod interest.

Teneatur planè, quā primū possit tradere mercem, compelli que ad id potest venditor in foro conscientie obligatus cū effectu tradendæ, v. gr. ad prædium; Ergo non satisfaciatur interesse solvendo; aliàs satisfaceret, dissolvendo contractum, & prædium reddendo. Ita Glol. Bart. & Paul. Cast. ad l. 1. ff. de action. empti. Alex. Deci. & Iason. ad l. Certe condit. ff. si certum petatur. Pinel. ad l. 1. C. de bonis mater. p. 3. n. 26. Conar. Ant. Gomez Menoch. quos citat, & sequitur Palao de iust. distrib. 5. pun. 13. n. 2.

Q. Et si

EL SCOBAR
Theol. Mor.
Sim. XXIV. II.
EL IV

173
Hoc mihi
probabilium

Esti sententia prima in foro externo probabilis sit, probabiliorem secundam esse reor. Nam leges adductæ à Fachineo probant, ad interese agendum esse, cum venditor facultatem tradendi mercem non habet. Id enim probant *lex 1. & lex Tradição*.

DVBIVM XXVI.

Si venditio completa non sit, eo quod neque pretium non sit solutum, nec fides de ipso accepta, an fructus competant venditori.

179
Status qua-
sitionis

Certum est, perfecta venditione fructus rei venditæ nascituros ad emptorem pertinere, quod intelligo, si perfecta sit venditio. Quid si completa non sit, eo quod nec pretium sit solutum, nec fides de ipso accepta a venditore, competunt ne illi an emptori fructus rei venditæ?

180
Competunt
venditori,
non emptori.

Competunt venditori. Quia res suo domino fructificare debet: at quovique emptor pretium soluat, vel illius fidem venditor sequutus fuerit dominum rei venditæ, etiam traditæ emptori non acquirit. *§. vendita Insti. de rer. diuis.* Ergo neque fructus illi acquiruntur, sed venditori competunt, sic communiter Iuristæ ad *leg. Curabit. C. de actionib. empti. & leg. Iulianus, §. ex vendito, ff. eodem titulo & ad leg. fin. ff. de periculo, & commodum rei venditæ. Lupus tr. de usur. §. 7. Minfing. cent. 4. obser. §. 3. Angel. v. emptio. num. 5. Couar. l. 1. var. c. 15. n. 2. Molina d. 168. S. v. venditio num. 12. Rebel. de insti. p. secund. l. 9. questio. prim. sectio prima numer. quinta.*

181
Competunt
emptori,
non venditori.

Non competunt venditori, sed emptori. Quia post contractum initum emptionis & venditionis tamen emptor pretium non soluat, vel ipsius fidem venditor non acceperit, res vendita emptori est debita. Ergo etiam fructus, qui ex illa re oriuntur debiti ei erunt, cum hi ipsam rem sequantur, eique adhererent Ita Sylvest. v. usura 2. q. 11. Roel. v. cod. §. 47. Armil. n. 15. Lopez lib. primo de contract. capite 36. ad 1. Lessius libro secundo capite 21. dub. 13. num. 109. Nauarra. lib. tertio de restitut. sectio. quinta tr. 4. c. 17 §. 2. n. 18.

182
Hoc verius
mihi.

Variorem ac communiorem hanc sententiam esse reor. Nam perfecta venditione si res vendita pereat, aut deterior fiat absque venditoris culpa, eius diminutio aut interitus ad emptorem spectat: Ergo etiam spectare debet eius commodum, & accessio.

DVBIVM XXVII.

An possit absque usura labe venditor cum emptore conuenire, ut interim, dum pretium non soluerit, vel res alia frugifera emenda non offertur, aliquam pensionem annuam soluat?

Potest quidem. Quia nullū videtur inconueniens, ut id ipsum quod *lex Iulianus, Potest qui- §. ex vendito, ff. de actionib. empti. con-* dem. cedit, in pactum deducatur. Et quia licitum est, cum emptore pacisci, ut dum pretium non soluerit, res inuendita sit, percipiat tamen illius fructus sub pensione annua constituta, ut resoluti Panormitan. *consil. 121. lib. quin-* to. Socin. *senior consil. 88. numero 14.* & alij Ergo idem pactum fieri potest, tamen res absolute vendita sit, & in emptoris translata Dominium; quia ex hac translatione ac venditione nullum emptor incommodum sed potius commodum accipit. Sic Cagnol. *ad l. Curabit, ff. de actionib. empti. numero 57. & ibi Lupus numero 145. Couarruias lib. 3. var. capite 4. numer. quint. Molina d. 368. concl. 2. 3. & sequens. Fachin. libro secundo. controu. capite 32.*

Minimè potest. Quia nulla apparet ratio ob quam hanc pensionem venditor exigit præter dilam pretij solutionem, non enim exigit titulo locationis, cum nullus sit sed venditionis absolute; quæ cum locatione comparari non potest. Tum quia nemo rem propriam conducit, *leg. Qui rem. C. locati.* Tum quia Dominium in emptorem, cui res est vendita, ac tradita transferretur *leg. Quod vendidi, ff. de contrahend. emptio.* Neque item exigit, quia tradit rei venditæ dominium, quod posset exculare fidem datam de pretio non admittens: nam hic titulus supposita absoluta venditione non est pretio æstimabilis; quia fidem dare de pretio, & admittere solutioni pretij debiti dilationem, ad quam admissionem, supposita venditione necessariò consequitur Dominij translatio: hæc admissio virtualis mutatio est; Ergo ob ipsam non potest iuste pretium exigi. Neque exigere potest ob cõpensatione fructuum, quos ex re vendita emptor suscipit, quia horum perceptio, supposita venditione, ipsi debita est. Denique non exigit ob lucrum aliquod quod ei cesset, aut periculum quod de re vendita suscipiat ut contrariè sētētiz Doctores fatētur, superest igitur, ut ob solā dilationis cõcessionē exigat, quod est illicitū. Ita Dec. *consil. 116. 119. 133.* Socin. *senior sibi cõtrarius consil. 130. lib. 4. Craueta consil. 189.* Siluan. *consil. 46. Cephal. consil. 290. lib. 2.* Simon Petrus *consil. 198.* Franc. Marc. *decis. 891. Rebellos par. secund. de insti. l. 9. §. 16. sect. 1. n. 15.* Laym. *l. 3. sect. tr. 4. c. 17. §. 2. Lessi. l. 2. c. 2. du. 13. nu. 109.*

Existimo prædictum contractum absolute censendum esse iniquum & usurarium minimè permissum à lege. Lex enim concedit usuras

¶ furtas pretij in poenam moræ culpabilis emptoris fructus ex re vendita percipientis; quæ non cessat cum venditor liberè dilationi consentit. Nec est verum, idem commodum emptori accedere ex pacto locationis sub pensione, ac ex venditione absoluta cum præfata pensione, quia in priori euentu non suscipit rei periculum, bene tamen in secundo.

DVBIVM XXVIII.

Donatio incipiens à promissione si rei singularis, & determinata facta sit, obligatne donatarium ad euictionem?

186 *Nonnulla recolo.*
R Ecolo, euictionem esse ablationem rei emptæ, vel alio contractu habitæ, unde venditorem rei alienæ teneri de euictione, est teneri ad restituendum emptori illius aliquid loco eius rei alienæ ab ipso emptæ, quæ ei euincitur, & auferitur. Quod non semper est idem, quando tenetur iure naturali, seu in foro conscientie, & quando in externo foro tenetur. Conueniunt doctores venditorem, qui rem alienam mala fide, seu sciens esse alienam vendidit emptori id ignoranti, de euictione teneri, si emptori fuerit euicta, seu ablata. Teneretur autem ex vi iuris naturalis seu in foro conscientie ad restituendum emptori pretium, quod pro ea debet, & etiam ad alia damna ex euictione emptori sequentia, quia tunc venditor fuit causa iniuria eorum damnorum, ex vi vero iuris civilis seu in foro exteriori ad præfata damna tenetur, & etiam vel ad pretium temporis quo res euincitur, vel ad id, quod emptori prodesse, si ei non euinceretur, prout emptor elegerit. Certè in quolibet contractu oneroso datur euictio, datur in contractu permutacionis, in datione in solutum, in dotis æstimatæ constitutione, in transfectione, in diuisione hereditatis, in usufructu, in seruicibus; non autem in contractibus lucrativis datur. Si rem alienam donasti, teneris donatario sumptus factos in re habenda compensare. Queritur autem an sit locus euictioni, si donatio incipiat à promissione.

187 *Obiigit donantem.*
Donatio à promissione incipiens obligat donantem de euictione, ex leg. Arist. & leg. prim. Codic. de iure dotium. Quia donatio à promissione incipiens ortum habet à causa obligatoria, & necessaria, si quidem posita promissione, iam donans obligatus est donare. At donatio nequit esse rei alienæ, sed propriæ; Ergo euictæ re donata vtpote aliena, persistit obligatio donandi ex promissione orta. Sic plures, quos refert, ac sequitur Ant. Gom. to. 2. var. c. 2. num. 35.

188 *Non obiigit.*
non obligat, si rei singularis ac determinata facta sit. Quia dicta lex Arist. & aliæ donationem excusantes ab euictionis obligatione, non distinguunt, an donatio promissione incipiat, an à traditione, sed absolute decidunt, donationem non teneri de euictione. Ergo de omnibus donationibus id est intelligendum. Ita Escob. & Aden. Theol. Moral. Tom. V.

Petr. de Bellapertica ad leg. 2. Cod. de euict. Fulg. ad l. Ad res donatas ff. de adilitio edicto. Mol. tractat. secund. d. 352. §. 2. Palao de instit. distrib. d. 5. p. 2. §. 1. d. 10.

189 *Hoc mihi verum.*
Hanc sententiam puto veriolem esse. Quia donatio, quæ incipit à traditione ideo donatorem ab euictione excusat, quia donans non aliud donare intendit, quam id, quod de facto tradit, at promittens re singularem donare, nihil aliud videtur promittere, quam rem illam singularem tradere. Ergo traditione promissionis illius obligationi satisfacit, licet postmodum euincatur. Notanter dixi, si promittitur res certa, & determinata, nam si promissio sit in genere, si ea quæ tradidisti tanquam aliena euincantur, teneris illa subrogare, non ex natura euictionis, sed quia obligationis promissionis non satisfacisti. Nam cum hæc promissio astricta non fuerit his individuis determinatis, eorum solutione, vtpote rei alienæ non liberaris.

DVBIVM XXIX.

An cum emptor de euictione agit, venditor etsi privilegiatus, debeat sequi in hac causa forum emptoris?

190 *Nonnulla recolo.*
V T emptor de euictione agere valeat, tenetur denunciare venditori, litem motâ esse. Quæ denuntiatio facienda est cum protestatione, vt venditor liti assistat inferendaque est copia libelli. Fieri autem debet hæc denuntiatio venditori in presentia: vel saltem ad eius damnum. Scio, ab hac denunciatione minorè excusari, Ecclesiamque hoc privilegio, ex communiori sententia, potiri. Porro emptor non excusatur à litis prosecutione denunciatione facta. Venditor autem habens apud se instrumenta, quib. emptorem defendere possit, tenetur ea etiam interrogitus exhibere. Licet vero emptor liti assistere non teneatur, potest tamen. Hæc ex comuni sententia recolo. Iam verò requisierim, num cū emptor de euictione agit, debeat venditor, etsi privilegiatus sit, sequi in hac causa forum emptoris.

191 *Non debet, sed potest.*
Non debet venditor causam prosequi apud Iudicem emptoris conuenti, sed si privilegiatus est, potest ad suum propriū Iudicem causam deferre. Quia eo casu venditor reus est, & tanquā reus conuentus causam coram suo Iudice debet agere. Deinde si reus ad suam propriū Iudicem causam reuocat, l. 4. C. de iure fisci. l. 10. ergo quilibet alius privilegiatus, maxime Clericus, Sic Glof. ad c. Nullus Clericum. l. 1. §. 1. Speculat. tit. de primo, & secundo decreto. §. restat. n. 74. Castr. ad l. Venditor. ff. de iudic. Inmola ad l. Non solum. §. quod vulgo. ff. de usurpationib. Platea ad l. 3. C. de iure fisci. l. 10. Aretin. §. Actionum n. 19. Inst. de action.

192 *Debet omnino.*
debet venditor causam persequi apud conuenti emptoris Iudicem, sed necessario apud eundem Iudicem, vbi l. incepta est prosequi debet. Quia si ad proprium Iudicem declinaret, deteriorē faceret causam actoris: maxime cum ipse venditor conuentus directè non sit, sed iuris dispositione conuenti emptoris partes suscipiat. Ita pluribus relatis. Ant. Gomez tom. 2. var. c. 2. num. 39. Fachin. l. 2. c. 37. Mol. d. 380.

Q 2 Hæc

193
Hoc mihi
verius.

Hæc sententia communior, & verior mihi. Quia existimo, id aperte constare ex leg. *Venditor, ff. de iudicis*, ibi: *Paulus respondit, venditor em emptoris iudicem sequi solere*. Certe ad similem de fisco respondeo, fisco esse speciale privilegium, quod in Clerico, alijsque privilegiatis minime inuenitur.

DVBIVM XXX.

An Mobilia pretiosa, nempe arma, gemmae, lapidee pretiosæ, aliaque similia sint, retractui subiecta in venditione, & emptione?

194
De retractu nonnulla recolo.

Retractum in genere vocitamus ius legestaturum, vel consuetudine alicui concessum rescindendi, seu reuocandi, quæ ab alio sunt alienata. Hoc ius odiosum est, & strictè interpretandum, utpote quod facultatem à natura concessam cuilibet de re propria libere disponendi, restringit. Sic ut intelligitur ex leg. *Dudum, C. de contrahen. empt.* Triplicem autem esse retractum recolo, sanguinis, societatis, publici boni. Retractus sanguinis locum tantum habet in rebus immobilibus successione hereditaria acquisitis. Res emphiteutica retractui est subiecta: non autem census venditio, neque pensio in tita possessione constituta, neque venditio commoditatum, quas feudatarius habet, neque venditio usufructus, habitantis in re immobili ad perpetuum. Quæstio vero num mobilia pretiosa, nempe arma, gemmae &c. sint retractui subiecta?

195
Subiecta sunt retractui.

Subiecta sunt. Quia hæc mobilia pretiosa comprehenduntur sub immobilibus alienari prohibitis. Et in præsentem est specialis ratio: cum affectio his mobilibus æque ac in immobilibus adhæreat, maiorumque memoria eorundem retentione conseruatur. Sic Tiraquel. in præfat. retract. numero 33. §. 49. & 50.

196
Non sunt subiecta.

Subiecta non sunt. Quia cum lex retractum concedens odiosa sit, solique immobilia expresserit, non est, cur ad mobilia quantumvis pretiosa dispositionem extendamus. Ita Matienzo alios referens ad leg. 7. tit. 1. §. 1. glof. 1. num. 3. & 49. Tiraquel. l. 1. de retract. §. 1. glof. 7. numer. 101.

197
Hoc verius mihi.

Verius existimo, horum venditionem retractui non subijci. Neque enim in illis affectio, & memoria maior æque firmiter, ac in immobilibus conseruatur, cum mobilia facilius pereant, faciliusque nostra auferantur à potestate.

DVBIVM XXXI.

An ex emptione sub pacto reuendendi interueniente modicissimo pretio presumatur usura?

198
De reuendendo certa

Certum mihi, pactum reuendendi appositum venditioni licitum esse ut colligo ex Leuit. 25. Vbi filiis Israël permittitur vē-

ditas possessiones re emere. Ratio est manifestissima, quia si pactum reuendendi in fauorem venditoris apponatur, potest venditor onus, quod emptori apponit, pretij diminutioni compensare. Si autem in fauorem emptoris appositum sit, potest emptor, augmento pretij grauamen compensare. Ergo licitus est talis contractus, maxime cum nullo iure positivo reprobatus reperitur. Molina tr. 2. d. 375. & 377. Lessius l. secund. cap. 2. d. 14. Couat. l. 3. var. cap. 8. num. 1. Anton Gomez l. 2. var. c. 2. num. 21. Gravis autem est inter Doctores controuersia, an ex emptione sub pacto reuendendi, interueniente modicissimo pretio, usura præsumatur.

Præsumitur quidem. Quia illa venditio est simulata, & pecunia data non est in pretium rei emptæ, sed in mutuum, relique emptori tradita, quam certo creditur esse redimendam, loco pignoris assumptis. Sic multi, quos memorat Conarruias lib. tercio variar. capite 3. num. 3. & 4. Fachin. lib. 7. controu. cap. 12. & l. 12. c. 27.

Non præsumitur. Quia ex sola modicitate pretij non colligitur contractum esse usurarium nisi alie circumstantiæ pretij modicitati adiciantur, ex quibus firmior præsumptio ingeneretur. Ita alij citati ab eisdem Couat. & Fachin. vbi supra.

Veriorem reputo hanc sententiam, si sola pretij modicitas spectetur, nec alie subint circumstantiæ, de quibus in capite *Ad nostram mihi de empti. & vendit. & cap. illo vos de pignoriis*. Nam si hæc circumstantiæ modico illi pretio adiciantur, usurarium esse contractum merito præsumetur. Circumstantiæ autem hæc sunt. Ut emens modico pretio alietus sit usuris. Ut lucrum aliquod ex simulata emptione comparet.

DVBIVM XXXII.

An factio reuendendi pacto in fauorem venditoris, emptor possit compelli ad reuendendum?

Non potest emptor compelli præcisè ad reuendendum, vel ad soluendum interest. Quia obligatus ad factum compelli non potest. Quia obligatus ad ipsum exequendum, sed ad soluendum interesse, casu quo factum non præstiterit, leg. *stipulationes non diuiduntur ff. de verb. obligat.* At obligatus ad reuendendum, obligatur ad factum, quippe reuenditio factum est, argum. leg. 4. ff. de curat. furioso. Ergo non potest emptor compelli præcisè ad reuendendum. Sic graues Doctores relati à Tiraquel. de contrah. convention. lib. 5. glof. 7. num. 60. quos sequitur Gregor Lopez ad leg. 42. tit. 5. part. 5. glof. 3.

Potest emptor compelli, ad reuendendum si reuendendi est facultas. Quia obligatio promouens ex contractu sumenda est iuxta intentionem contrahentium, leg. *emper in stipulationibus ff. de reg. iur.* At venditor exigit ab emptore reuenditionem.

Seccio I. De Contract. Onerosis 185

renunditionem, manifeste indicat, renunditionem velle determinatè, non autem sub distinctione ipsam, vel interesse, intendit, ut pretio restituito, res sibi non illius interesse restitutor. Ita pignus relatis Fachm. l. 2. contro. c. 8. quid probat ex l. 2. C. de pact. inter empt. & vendit. Castro Palao de inst. distr. b. d. s. p. 21. §. 2. n. 2.

dendi interest, est rem venditam rehabere. Ergo?

DVBIVM XXXIV.

An minor emens cum pacto renundendi possit obligari ad renundendum absque Iudicis decreto, bona immobilia?

Obligari non potest. Quia minori, absque Iudicis decreto, non est permittum fundum acquisitum alienare, ac emptione licet sub pacto renundendi dominium rei emptæ minori quæsitum est, nequit ergo absque Iudicis auctoritate illud alienare. At si obligaretur ad renundendum obligaretur ad alienandum, cum renunditio sit rei acquisitæ alienatio. Sic Fach. l. 2. contro. c. 3. plures referens.

Potest obligari. Quia illa renunditio cum sit ex necessitate prioris emptionis, non est contractus, sed distractus, & dominij acquisiti necessaria resolutio, non voluntaria transmissio. Ergo cum minori prohibita est rerum immobilium alienatio, de alienatione voluntaria, ac propria debet intelligi, non de impropria ac necessaria alienatione. Ita Baldus consil. 416. l. 2. Andr. Ihermia ad cap. 1. §. 1. de fundo dato in vim leg. commiss. Cagnol. ad l. 2. C. de pact. inter empt. & vendit. n. 149. Pinel. ad l. 1. p. 3. C. de bonis matern. Tiraq. de retrallu comment. ad finem tit. n. 13.

Verius hoc mihi. Nam pactum renundendi est conditio prioris emptionis, ob quam fundus minori emitur pretio, quam secus hoc pacto fieri sentiretur, quia onus illud pretio est estimabile. Ergo si emptio subsistere debet, debet subsistere, & conditio, sub qua facta est, alia minor in ius proculdubio esset.

DVBIVM XX XV.

An si de facto emptor rem venditam sub pacto redimendi vendas alteri, primus venditor ex vi prædicti pacti possit adversus secundum emptorem agere ad rei vindicationem?

Ertum est, durante tempore, quo venditor redimere potest, nequire emptorem alteri rem emptam vendere, vel donare. Est autem dubium, an si de facto alteri vendat, possit venditor ex vi pacti illius agere adversus secundum emptorem rei vindicatione.

Potest quidem, quia ex pacto renundendi venditio prius facta resolutur, & res pristinum restituitur in statum. Ergo venditor agere poterit adversus quemlibet possessorem, tanquam

Q 3 in

DVBIVM XXXIII.

An si quis promittat, se contractuum obligationem renundandi possit ad renundandum compelli?

Compelli non potest. Quia promissiones, & obligationes ex contractibus provenientes non debent extendi ultra contrahentium verba leg. Non omnis, si si certum petatur. At promittens se obligatum renundationem prestare, non exprimit se præstaturum renunditionem, sed obligationem renunditionis contractuum, que obligatio renunditionis à renunditione est proflus distincta, sicuti vendendi promissio distincta est à venditione. Sic decius, & Riminald. ad leg. cum fundus §. servum tuum si si certum petatur. Marfil. singul. 496. Grammatic. decis. 103. nu. 188. & alij, quos refert, ac sequitur Roland. à Valle consil. 69. n. 25. lib. 3.

Potest compelli ad renundandum eo quod promittit obligationem renundandi subitutum. Quia qui promittit se obligatum ad decem, compelli potest immediate ad decem præstanda. Ergo promittens, se obligatum ad renundandum, ad id compelli poterit. Obligationi enim renundandi satisfacere nequit nisi media renunditione. Igitur promittens obligationem renundandi subitutum, virtute promittit renunditionem. Ne ergo inuiles actus multiplicentur (quod omnino vitari debet, leg. Cum fundus §. servum tuum) compellendus est ad renundationem, non ad obligationem renunditionis. Ita Fachm. plures referens l. secund. Controu. capite septim. ex Doctrina Ioan. Andr. in addit. ad spec. tit. de solut. & oblig.

Hanc sententiam longe veriores esse reor. Admitto enim, non esse extensionem faciendam ultra verba expressa contrahentium, nisi ad ea tantum, quæ sub illis verbis expressis virtute continentur, quia hæc non est obligationis extensio, sed declaratio, ex qua circuitas vetantur inuiles. Porro ex præfata promissione obligatur ille promissario prestare quantum illi interest, ea obligatio renundandi: At id quod promissario ea obligatio renundandi.

Esch. & Menz. Theol. Moral. Tom. V.

EL SCORBAR

Theol. Mor.

Sim. XIV. II.

EL IV

in possessorem rei alienae. Sic Paulus de Castro ad l. si cum venderet ff. de pignorat. alt. Ioan. de Anania ad cap. conquestus, de usur. Decius conf. 6. 14. nu. 4. Anton. Burgens ad cap. Ad nostram, de emt. & vendit. Tiraquel. de retract. cenueu §. 1. gloss. 7. nu. 7. Con. l. 3. var. c. 3. n. Menoch. conf. 6. 3. n. 14. & Gregor. Lopez ad l. 42. tit. 5. p. 3. glo. 7. allere hanc sententiam maxima equitate fuit.

213 Minime potest. Quia leg. 2. C. de pass. inter
Non potest. empti & venditor, deciditur, ex pacto renendendi oiri actionem praescriptis verbis, & ex empto, quae actio personalis est, qua quidem emptor cogi potest, ut emptionem dissolvat, & rem emptam restituat, si in eius est potestate, sin minus interesse. De actione autem rei vindicationis neque ibi, neque alibi vllum verbum habetur. Ita relato Baldo, Alexandro, Bartolo, & alijs, Ant. Gomez l. 2. var. c. 2. n. 29. Greg. Lopez l. 42. gloss. 7. nu. 5. p. 5. Fachin. l. 2. contr. c. 14. Molin. l. d. 374. asserens, hanc opinionem aperte probari ex lege Regia 42.

214 Certe hanc sententiam probabiliorum esse
Probabilior existimo, quam à simili confirmari. Nam si venditio vni facta non impedit, quin valide alteri res vendatur, & tradatur, neque ex ea priori venditione comparat emptor ius aduersus secundum emptorem iuxta leg. Quoties Codic. de rei vendit. & lege sine autem, §. si duobus, ff. de publiciana. Ergo neque pactum reuendendi, quod minus est, quam venditio, impediat translationem dominij in emptorem secundum, neque venditor acquirat aduersus illum rescindendi venditionem, potestatem. Excipio tamen, nisi pacto reuendendi adderetur conditio, ne emptor alienare rem emptam posset, essetque alienatio infecta, quia eo in euentu poterit emptor aduersus tertium possessorem agere, utpote qui rei sibi alienatae dominium non acquisierit.

DVBIVM XXXVI.

An Gabella debeatur ex venditione sub pacto legis commissoriae, & adiectionis in diem, aut ex pacto reuendendi; adiecta clausula, quod res inempta sit?

215
Nonnulla
suppono.

Suppono, venditionem sub pacto legis commissoriae institui, cum rem vendis Antonio ea conditione apposita, ut intra mensem, vel annum pretium non soluerit, inempta sit, leg. prim. ff. de leg. commiss. Vocatur autem hoc pactum legis commissoriae, quia lege fingitur incidere in commissum, qui pretium statuto tempore non soluit, sicut incidit feudarius non soluens pensionem. Venditio autem sub pacto adiectionis in diem concipitur, si vendas rem conditione apposita, ut si intra mensem vel annum alius meliorem fecerit emptionem, res sit inempta. Censetur autem melior emptio fieri, si maior pretium, vel commodior solutio offeratur leg. si quis hac ff. de rei vindic. l. 4. tit. 5. p. 5. Hoc

praemisso, questio voluit, an debeatur gabella ex venditione sub pacto legis huiusce commissoriae, & adiectionis in diem.

Debetur quidem. Quia ille contractus fuit pure ac simpliciter celebratus, & per consequens fuit ius filco quaesitum. Et licet postmodum resoluatur, quasi factus non esset id intelligendum est comparatione contrahentium, non autem respectu filci, cui est ius acquisitum. Sic Ant. Gomez l. 2. var. c. 1. n. 3. adducens textum in l. 3. ff. de contrahenda empti, & alios, citatque Bartolum.

217 Ex vni s contractus nulla gabella debetur, & si forte factio contractus fuerit soluta, eo soluto, repeti potest tanquam indebita. Quia resolutio illius contractus, quae ex praestatis pactis fit, ita efficax est, ut ex iuris fictione reputetur contractus nunquam factus. At si contractus factus non esset, non deberetur gabella, ergo neque debetur eo facto, ac resolutio. Ita ex communi sententia salate de decima vendit. c. 14. n. 19. Molin. d. 378. l. c. 2. c. 2. d. b. 15. n. 127. & alij plures relati ab Ant. Gomez ibi sup.

218 Probabilis hoc mihi indicanti, abique fundamento Antonium Gomezium asseruisse, resoluendum esse contractum comparatione contrahentium, & non filci comparatione, siquidem eodem modo emptori ac filco ius quaesitum est, sed infirmum, & ex vi titali, quo dominium acquiritur, resoluendum. Neque contrarium probant leges, quas adducit.

DVBIVM XXXVII.

An versura, quas vulgò Aleatras vocamus, sint licita, & valida?

219 Ape contingit, aliquem pecunia praesentem indigere, quam mutuam reperire non potest, eaque de causa ad mercatorem accedit ab eo credito emptarius mercem, quam emptam eidem viliori pretio vendit. Quaeritur igitur, an huiusmodi contractus validus sit, ac licitus?

220 Nec licitus, nec validus est. Quia in omni fere Republica bene instituta est prohibitio, tum ob periculum iniustitiae plus iusto vendendi ad creditum, & minus iusto postea emendi, tum ne ciues speciatim nobiles debitis inuilibus grauentur, in pauperie deueniant, & fideiussores in eodem modo afficiant. Ob quas causas merito in Lusitania Regno 4. p. leg. extr. au. ti. 10. l. 2. Sanctum est sub poena exilij, & quinquaginta aureorum, amissionisq; debitis, ne quis vendat merces eius, quas constat non emere ad negotiandum neque ad consumendum, in sua familia, sed ad eas iterum viliori pretio vendendum. In Regno autem Castellae l. 29. ti. 4. l. 3. noua recopil. praecipitur Indicibus, ut hos contractus puniant quatenus eos illicitos, & in fraudem vsurarium celebratos inuenerint. & l. 22. tit. 11. l. 5. prohibetur mercatoribus emere pecunia numerata, quae credito maiori pecunia vendiderant, sub poena illa amittendi, soluendi quae quinquaginta millia maravedinos. Hae leges indicant, huiusmodi contractum esse illicitum. Sic Medina p. 1. sum. c. 14. §. 23. post medi.

Validus est & licitus. Quia secundo pacto re-
nunciandi nulla apparet hic iniustitia, si rem
intra latitudinem iusti pretij carius ad creditum
quis vendat mercem, quam postea numera-
ta pecunia viliori pretio redimit. Nam in
venditione illa ad creditum nulla est iniustitia
cum ponamus iustum pretium sum-
mum excedere. Quod vero rem redimat vi-
liori pretio, iusto tamen iustitiam quidem non
transiliente, nulla venditori iniustitia irro-
gatur, cum illum ad sic revendendum non co-
gat mercator: potius illi beneficium praestat, ex-
cusing, ne alios emptores quaerat, fortasse non
facile, & absque sumptibus inveniendos. Ita
Omar. *summa capite 23. numer 91. Graf parte
prim de off. 2. cap. 109. numer 4. Guier. lib. 1.
99. Canon. cap. 39. in ultim. Lessius lib. secund. cap.
21. dub. 16. Navarra de res. lib. 3. capite secund.
num. 170. Tolet. lib. quinto cap. 31. numer. tertio
Rebelus parte secunda de inst. lib. 9. q. 8. & alij,
quos refert, ac sequitur Salas. *tr. de empt. du-
bio 27.**

Ego quidem sic quaestioni respondeo: si ven-
das credito sub pacto, ut pecunia numerata
viliori emptor rem emptam tibi resendat, ea
venditio illicita est; quia minori summa pre-
sentis pecuniae comparas maiorem ad creditum
vel contra maiorem summam ad creditum
compenlare intendis minori numerata. Quod
visita palliatu censeri debet cum plus iusto ven-
dis, & minus iusto emere intendis. Id vero
ordinarie sic & illud palam includitur saltem
& id. Vnde sapienter lege. etiam Dubium hoc,
ubi modus vendendi prohibetur, ut in Lusita-
nia peccatum esse lethale vendere iis merces
quos leis, non emere ad negotiandum, nec
ad consumendum in sua familia, sed ad viliori
pretio numerata pecunia revendendum: Et in
Regno Castellae si viliori pretio emas, quae
carius ad creditum vendidisti. Attamen id cre-
derem, intelligendum esse saltem in Castellae
Regno, cum extra latitudinem iusti pretij ven-
ditio, aut emptio contingit, ut indicat lex 29.
qua praecipitur Iudicibus, ut ponant hos con-
tractus quos illicitos invenerint, & in vlorum
fraudem celebratos. Salas dub. 37. Azene-
do leg. 2. tit. 11. lib. 5. compil. & alij. Non me la-
tet, plures ex citatis doctoribus advertisse, si
scias, emptorem ad revendendum emere, ple-
rumque peccare contra charitatem tum, de-
negando mutuum indigenti, si absque gra-
vi incommodo concedere valeas: tum scan-
dalum ingenerando, quod regulariter contin-
git, cum ab hominibus existimetur rem supra
iustum pretium vendi & emi infra iustum: vel
emi sub pacto viliori pretio revendendi. Attamen
secundum his circumstantiis extrinsecis lici-
tum iudico, spectato iure naturae,
huiusmodi venditio
& reemptio.
**

DVBIVM XXXVIII.

*An sit contra iustitiam Monopolium,
cum mercatores conspirant, ne merces
vendantur nisi intra sum-
mi pretij latitu-
dinem?*

VARIè monopolium potest contingere, v. i. 223
sect. 1. advertimus. Monopolij vnum *Questionis*
modus est, cum mercatores conspirant, ne *statum.*
merces vendantur infra tale pretium. Et quidem
si est ultra rigorum iustum, ut plerumque
consistit, neminudubium est, peccatum esse
contra iustitiam cum restituendi obligatione.
At si intra latitudinem iusti pretij sit etiam sum-
mi, quasi erim, nùm huiusmodi mercatorum
conventio aut conspiratio sit contra iusti-
tiam?

Contra iustitiam non est, nec restitutio-
nis obligationem contrahit, tamen contra *224*
charitatem delinquitur. Quia peccatum non *Non est*
est, si absque vi, metu, vel fraude perlua- *contra in-*
deas alicui, ne suas merces vendat minori *stitam*
pretio, quam rigoroso iusto: nihil enim illicitum
inades, neque emptores habent ius, ut
ab hisce suasionibus desistas; sed tantum ha-
bent ius, ut ab hisce suasionibus desistas;
sed tantum habent ius, ne alterius volunta-
tem vi, vel fraude compellas. At in con-
spiratione mercatores id ipsum sibi invicem
suadent, & de eius executione fidem prae-
stant. Ergo nihil iniustum committunt. Imò
nec charitatem offendunt, cum pretium ius-
tum non excedant. Sic Molina d. 345. Lessius
lib. secund. capite 21. numer. 145. Navarra
de res. lib. 3. capite secundo dub. 9. numer. 85.
Angl. q. de empt. articulo 1. dub. 2. d. ffic. 1. &
alij.

Est contra iustitiam cum obligatione resti-
tuendi emptoribus, quanti creditur minoris *225*
empturos, si ea conspiratio non adesset. Quia *Contra iu-*
vi huius conspirationis compelluntur emptores *stitam est.*
pretio illo rigoroso emere, alias non empturi
nisi pretio medio, vel infimo. Ergo in ea con-
spiratione peccatum iniustitiae committitur.
Probo hanc consequentiam: quia Respublica
eiusque ciues ius iustitiae habent, ne mediis
iniquis, & illicitis compellantur merces au-
ctori pretio emere, quam alias essent emp-
turi. Cum ergo haec conspiratio illicita sit, &
iniqua, utpote legibus interdicta, conuincit-
tur, contra iustitiam peccaturos mercatores in
ea conventionione. Ita Sotus lib. sexto de iustit. q.
secund. articulo tertio Navar. *summ. capi. e. 23.*
num. 92. Salas & alij relatis de empt. dub. 38.
Layman. lib. tertio sectio. quinta tract. 4. capite
17. §. ultim. Palao de iustit. distr. d. quint. pun.
34. numer. 4. Conrad. de contr. q. 51. Rebelus de
iustit. parte secunda lib. 9. quaestio. septima nu-
mero quint.

Probabiliorē hanc sententiam esse iudico, *226*
quae convinci videtur ex leg. unic. Codic. de mo- *Probabilis*
nopol. ubi inquit Zeno; Neve quis illicitis ha- *hoc mibi.*

bitis conventionibus coniuget, aut pacificatur, ut species diuersorum corporum negotiationis non minoris, quam inter se statuerint, vendantur. Et qualiter consultus prohibet conventionem de diuendenda merce statuto pretio, etiam si supra rigorosum non sit. Præterea iniustum est, pretium taxatum à Republica derogare, aut impedire, ne taxetur, sed pro vendentium arbitratu constiteret. At si hæc conventio esset, sustinenda, pretium medium, & iustum illarum mercium profus cessaret, & tantum vnicum pretium rigorosum ex vendentium voluntate persisteret.

DV BIVM XXXIX.

An Monopolium sit illicitum, si quis vel alij cum illo omnes merces alius generis tempore abundantia vili pretio emant, carius postmodum diuendendas.

227
Est illicitum.

Est illicitum. Quia hac emptione simul cum reclusionis mercium compelluntur emptores ad pretium augendum, priuaturque Republica ne abundantia illa fruatur, & & merces pretio commodo habeat, vel saltem de medio tollitur pretium iustum, & medium, quæ omnia videntur iniusta, sicut de conventionem mercatorum circa pretium rigorosum Dub. proximo dixi. Sic Menoch. de arbitrar. casu 384. & casu. 569. numero quinto 11. & 12. Syluest. vers. emptio, questio. 10. Gabrini 4. dist. 15. quest. 10. articulo 3. dub. 1. Ioan. Medin. de rest. q. 30. & 36. & alij relati à Salas de empt. dub. 38.

228
Illicitum non est.

Licitum omnino est. Quia cum quis omnes merces emit, non impedit alios, quin emant, nullam in ea emptione iniustitiam committit. Nec etiam iniustus est ex eo quod eas merces afferret, siquidem posset eas pro libito perdere. Nec item in earum venditione, cum supponamus illum eas vendere pretio currenti iuxta prudentum estimationem. Nec obligatus est, eas omnes simul venales exponere, dum à Republica non compellitur. Ergo ex nullo capite apparet iniustitia. Ita Molina d. 355. Palao de iust. distrib. d. quinto punct. 34. numero sexto. Lessius libro secundo. cap. 21. dub. ultimum. numero 152.

229
Hanc sententiam præfero.

Hanc sententiam præfero, maxime cum nullam videam legem positivam huiusmodi conventionem prohibentem: quin potius Dardaniorum officium, vtpote reipublicæ commodum ferè ubique approbarum experiar. Alias equidem illicita fuisset emptio, quam Patriarcha Ioseph in Ægypto præstitit, cum abundantia tempore frumenta vili pretio emit, quæ postmodum carius vendidit. Porro damnum quod ex augmento pretij inferri videtur, statim Reipublicæ compenatur illarum mercium sterilitatis tempore abundantia. Præterquam quod illud pretij augmentum non ex emptione mercatorum, merciumque in illud tempus retentione provenit, sed ex temporis sterilitate.

DV BIVM XL.

Falsas litteras quis ex industria apponit legendas, quibus emptores inducuntur ad carius emendum: perperatne iniustitiam?

Certum est, illicitum reddi venditionem cum obligatione restituendi, si fraude ac dolo quis inducat emptorem, ut mercem ultra iustum pretium emat. Mol. d. 346. vnde si sparsio rumore, aut litteris falso conscriptis de obfisione superuentura, nauium naufragio, aliisve similib. quibus occasio est augendi mercium pretium ultra id, quo communiter venderentur: tenebitur planè, omne illud augmentum emptoribus restituere: vtpote fallacis inducitur. Ex eo autem quod venditores, etiam sub iuramento affirmant, plures sibi stetit merces, aut plures aliis vendidisse, quam sibi ab his emptoribus essentur: & si his dictis falsis inducatur emptor ad carius emendum, quam alias esset empturus: non obinde videntur mercatores ad restitutionem obligari. Quia huiusmodi stratagemata emptoribus sunt communiter nota, ac proinde fidem eis præstans suæ debet deceptionem leuitati imputare. Rebel. p. 2 de iust. l. 9. q. 7. in fine. Quid si litteras, quarum mentionem fecit, quis data opera eo in loco apertas apposuerit, ut alijlegerent & deciperentur; quibus lectis decepti sunt, ut multas emerent merces carius quam alias essent empturi? Teneturne ad horum damnorum reparationem?

Non tenetur. Quia horum damnorum causa non fuit: hæc enim non ex fictione illarum litterarum, neque ex appositione illarum, in tali loco provenire: sed ex eo quod lectæ fuerint. At hæc lectio illi imputanda non est, cum ad eam non induxerit: quin imo conqueri potest, quod contra iustitiam legentes egerint, & eius secreta investigaverint. Sic nonnulli, quos presso nomine Castro palao memorat, eorumque sententiam probabilem esse profiteretur. de iust. distrib. disp. quint. pun. 35. numer. 3.

Tenetur omnino. Quia horum damnorum iniusta causa proculdubio fuit litteras confingens, & legendas exponens. Si enim ille non scripserit & eo animo apposuisset in publico, alij legentes non deciperentur. Ita Palao citat. Rebel. de iust. par. 2. lib. 9. q. septimum. numero 8.

Hoc certum puto, mirorque meum Ferdinandum de Castro asseruisse, primam sententiam probabilem esse. Nam legentes prudenter litteris illi fidem adhibuere, cum fingeretur missæ ab homine perito, ac digno fide. Ex alia parte cum in publico deceptor illas appoluit apertas, non recusavit ab aliis legi. Ergo causa fuit moralis deceptionis, & consequenter damnorum emptoribus provenientium, quæ proculdubio debet restituere.

DV BIVM

DVBIUM XLI.

Qui veras litteras conscriptas legis, quarum occasione lucrum alteri praeiungitur: teneantne ad restitutionem?

CAPVT IX.

Circa censum, seu annum redditum.

DVBIUM XLII

An censu, qui de facto constituitur solent sint mere reales, & non mixti?

²³⁴ *Suppono, te veras de inopia futura litteras accepisse, quas ruptas & in minutissimas particulas concillas alius collectas, & arte compositas perlegit. Lucrumque, quod tu ex notitia illa comparare deberas, praeripit. Querieris an tibi illud restituere teneatur?*

²³⁵ *Teneatur plane. Quia iniustus in ea lectione fuit aequus, ac si litteras clausas aperiret, ac legeret: ruptura enim illa aequo indicat rumpentem velle id, quod in illis litteris continebatur nulli esse notum perinde ac si sigillatae essent. Ergo aequo iniustitiam committit procurans illas legere medio extraordinario, ac si litteras sigillatas medio aliquo iniustitio perleget. Posita autem hac iniustitia, cum inde occasionem sumat impediendi, ne tu lucrum consequaris obligatus videtur tibi lucrum restituere. Sic Rebellus parte secund. de iust. l. 9. qu. septim. num. 8. asserens hoc probabilis esse.*

²³⁶ *Minime teneatur. Quia est in illa frumentorum collectione, & industriosa compositione, ac lectione iniustitia interveniat, (quod multi negant, cum pro deiectionis iam haberentur attamen illa notitia causa non est per se tibi dampnum impediendi, sed solum est per se causa agnoscendi secretum, diligentiam disponendi, tamque segnitatem condemnandi Ita Sylvest. v. Empt. g. 17. Palao de iust. comm. ar. d. quieto pun. 35. num. 4.*

²³⁷ *Ego quidem P. Rebelli venia hanc sententiam probabiliorē esse iudico. Nam arte componens litterarum particulas ex curiositate id agit, non ut iniuste à te aliquid abstrahat. Ex accidenti autem post cognitā futuram mercium penuriam, decernit occasione illa ad comparandum lucrum poterit. Cognita namque arcana illa admonitione casualiter eodē ac tu iure frangitur, ad lucrum illud procurandum. Porro de negotiatione Regularibus interdicta ac clericis hic agendum erat. Sed de hac materia recurret tractatio, cum volum. vlt. de triplici statu seculari, Ecclesiastico ac Religioso differamus.*

PECOLO, censum dividi in consignatum, & reservatum. Dicitur reservatus, quando is, qui doctum etiam directum rei suae transfert in alium retinet sibi pensionem aliquam sive in pecunia, sive in fructibus, vel alio aequivalenti ex re illa sibi singulis annis reddendam. Consignatus vero dicitur, quando cert pretio ceditur ius ad percipiendam pensionem annuam ex re, quae iam erat alterius, qui eam solvere debet. Porro census consignatus dividitur primo in centum realem personalem & mixtum. Relais est qui super re aliquas constituitur, cui adhæret, & qua pereunte celsus perit. Personalis est, quo sola persona obligatur ad pensionem solvendam. Mixtus vero quando immediate & directe sola persona obligatur, ad securitatem tamen obligantur res aliquae debitoris, quibus pereuntibus adhuc persona obligata manet, & appellatur celsus personalis cum hypotheca. His praemissis dubitatur, an census, qui de facto constituitur solent sint mere reales, an vero mixti?

²³⁸ *Nonnulla suppono.*
²³⁹ *Non sunt mere reales sed mixti.*
Non sunt mere reales sed mixti: Quia deficiunt etiam reb. census, in quibus census constituitur, manet obligatio personalis in venditore ad pensiones solvendas. Sic Covar. lib. tertio variar. cap. 7. numer. quinto & sexto. Sotus Salonijs, Mercado, & alij plures, quos refert, ac sequitur Salas de cis. dubitatione 33. numero secund.

²⁴⁰ *Non sunt mixti, sed mere reales.*
Non sunt mixti, sed mere reales, nisi contrarium explicetur. Quia id quod est ex natura contractus, non est necesse quod explicetur: est autem de natura huius contractus, quod pereunte re, cui adhæret servitus & obligatio ad pensionem, pereat protinus obligatio. Ita Molina d. 383. n. 8. Lessius, Rebellus, Valent. Rodriguez, Vega, & alij plures apud Salas citatum num. 1.

²⁴¹ *Ego distinguo.*
Distinguendum tamen existimo. Nam ubi receptae Pij V. & aliorum Pontificum Bullae sunt, non censentur constitui census, nisi cum conditionibus sibi assignatis, quarum haec est una, ut pereunte re censita, census pereat. Vbi autem bullae receptae non sunt, attento solo iure naturae ex usu & consuetudine interpretanda est mens contrahentium. Nam attento iure naturae non regnat (saltem in probabili facis sententia) census mixtus, quo hypotheca de-

EL SCOBAR

Theob. Mar.

Sim. VIVII

EL IV